

โบราณคดีศึกษา

และ

วิธีสอนหนังสือไทย

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

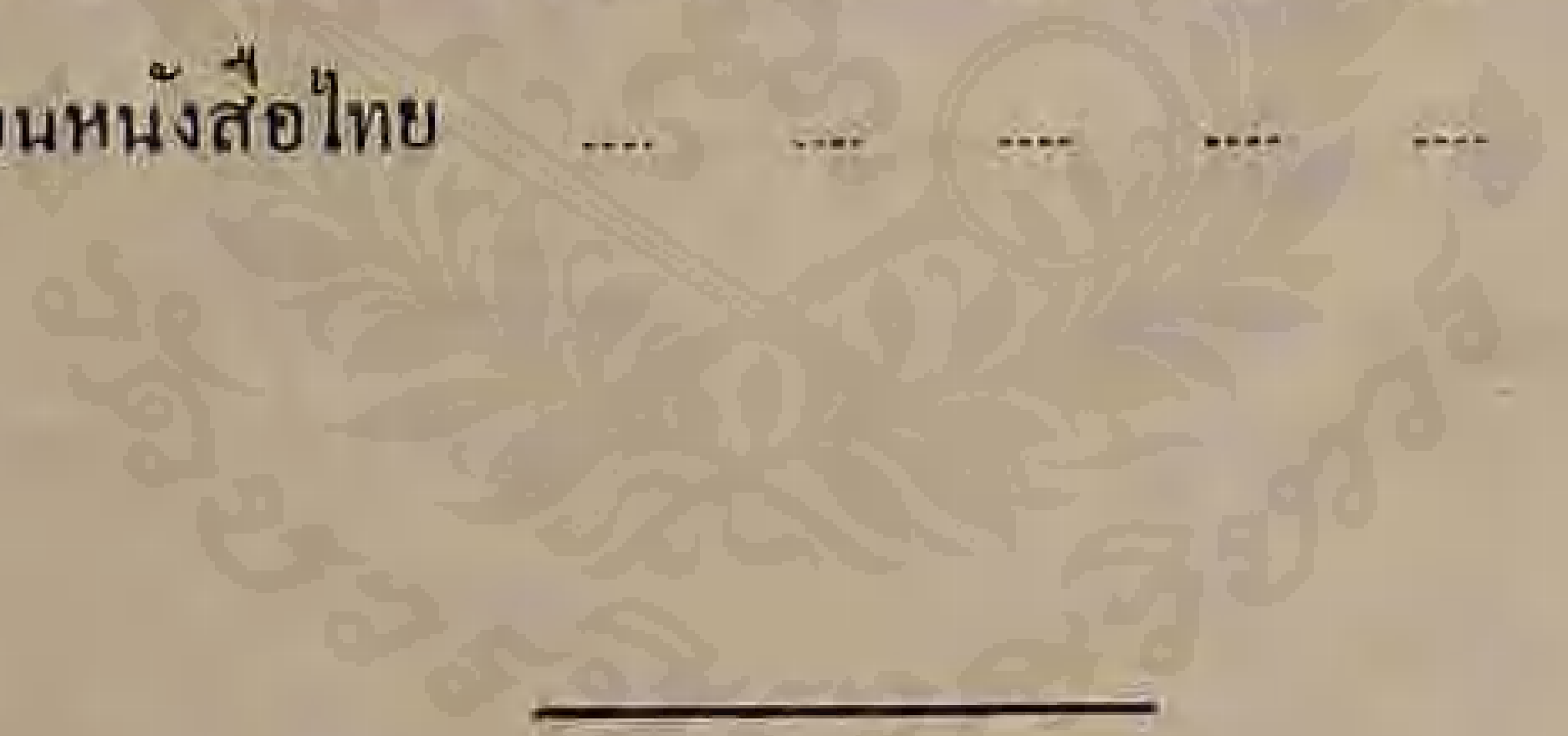
นางพวงเพชร เอี่ยมสกุล

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

ฉัณฑ์ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๐๒

สารบัญ

๔ เรื่อง		๗ หน้า
๑.	โบราณศึกษา	๗
	๑. มาตกาที่ ๑ คำบดทเตาเรียน	๓๐
	๒. มาตกาที่ ๒ สถานที่โรงเรียน	๓๔
	๓. มาตกาที่ ๓ จำนวนนักเรียนแต่ละครู	๓๕
	๔. มาตกาที่ ๔ เวลาเรียนแต่ละหยุด	๓๘
	๕. มาตกาที่ ๕ เครื่องเตาเรียน	๓๙
	๖. มาตกาที่ ๖ วิชาหนังสือ	๓๙
	๗. มาตกาที่ ๗ วิชาเลข	๔๒
	๘. มาตกาที่ ๘ ขอบงคบการเรียน	๔๖
๒.	วิธีสอนหนังสือไทย	๗๕

คำนำ

นายเกรียง เอี่ยมตักุด ได้มาแจ้งความจำนงแก่กรมศึกษาธิการว่า
ประสงค์จะจัดพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับเรื่อง การศึกษาแต่โบราณของไทย เพื่อ
แจกเป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นางพวงเพชร เอี่ยมตักุด ผู้เป็น
ภรรยา และได้คัดเลือกพิจารณาเลือก “เรื่องโบราณศึกษา” และ “เรื่อง
วิชาสอนหนังสือไทย” สำหรับจัดพิมพ์แจกจ่ายเป็นอนุสรณ์ในครั้งนั้น

เรื่องโบราณศึกษา เป็นเรื่องทศมพอยู่ ในหนังสือวชิรญาณ บท & ร.ศ.
๓๓๕ (พ.ศ. ๒๔๓๘) เดิม ๕ และเดิม ๕ กładองวิชาการศึกษาและการศึกษา
เล่าเรียนในสมัยโบราณ โดยแบ่งออกเป็นข้อใหญ่ ๆ ๘ ข้อ เรียกว่า มาศกา
มาศกาต่าง ๆ เหล่านี้จากด้วยเรื่อง ตำบลที่เล่าเรียน สถานที่โรงเรียน จำนวน
นักเรียนและครู เวลาเรียนและหยุด เครื่องเล่าเรียน วิชาหนังสือ วิชาเลข
และข้อบังคับการเรียน ผู้เขียนได้พรรณนาไว้อย่างละเอียดชัดเจนมาก ใน
คอนท้ายของเรื่องโบราณศึกษานี้ มีโคลงสี่สุภาพบอกชื่อผู้แต่งไว้ว่า

ประเสริฐอักษรนิติ์ข้อย	ชอูน ชรงเอย
เรียงระเบียบโบราณทูน	เก้าไช้
สยามบรรพศาสตร์สุน	ทรศิก ษาฤ
ก่อนลับกลับเซ็ดให้	เหตุแจ้งกาลนาน

ความไพ โคลงสี่สุภาพให้ทราบจากผู้แต่งชื่อ “ประเสริฐอักษรนิติ์” ใน
รายงานของหนังสือวชิรญาณ หน้า ๒๕๗๗ ร.ศ. ๓๓๕ แจ้งรายนามสมัคร
หนังสือวชิรญาณปรากฏความท่านผู้หนังสือ ชุนประเสริฐอักษรนิติ์ (แพ)

จึงเข้าใจได้ว่าท่านผู้เขียนเองเป็นผู้เรียบเรียงเรื่อง ไบรอันศึกษาชน ท่านผู้คัด
 หดวงประเสริฐอักษรนิต (แพ ตาตะตถกษมณ) ซึ่งเป็นผู้พบพงศาวดาร
 ฉบับหนังสือจกกัน ในวงการ ไบรอันคดีและประวัติศาสตร์ไทยว่า ฉบับคัดวง
 ประเสริฐ ๆ และในภายหลังท่านได้เป็น พระยาปริยตธรรมชาดา ได้บำเพ็ญ
 คุณประโยชน์ ใน ฐานะผู้มอบความรู้เป็นมรดกแก่อนุชนรุ่นหลัง เป็นอัน มาก
 เรื่อง ไบรอันศึกษาชน เป็นเรื่องหนึ่งซึ่งจะช่วยให้ได้ทราบถึงความเป็นไปในการ
 เติบเรียนตั้งตั้งวิชาความรู้แก่ผู้เยาว์ ในสมัยก่อน นับว่าเป็นหนังสือที่มคณ
 คาเวของหนังสือ

ส่วนเรื่อง วิชาสอนหนังสือไทย ของ พระศรีสุนทร โงหาร (น้อย ข้าราชการ-
 ยางกูร) ซึ่งต่อมาได้เป็นพระยาศรีสุนทร โงหารนน เป็นเรื่องต่างต่างถึง
 วิชาสอนแต่อดีตเรียนหนังสือไทยในสมัยก่อน ท่านผู้เรียบเรียงเรื่องนี้เป็น
 บุคคลสำคัญคนหนึ่ง ซึ่งนับว่ามีคุณค่าต่อวงการศึกษารวมของชาวไทยในสมัย
 ไบรอันมาก กล่าวคือ ในสมัยที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ทรงปฏิรูปการศึกษาของชาติ โดยจัดตั้งโรงเรียนหลวงขึ้น เป็นการริเริ่ม
 การจัดการศึกษาให้เป็นระเบียบ ในครั้งนั้นได้ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ
 ให้พระยาศรีสุนทร โงหาร (น้อย ข้าราชการยางกูร) เมื่อยังเป็นหลวงสาร-
 ประเสริฐ เรียบเรียงแบบเรียนชุด มุขบทบรรพตจ วาหนคณกร อักษรประโยค
 ตั้งโยศพิชาน พิศาลการนิต สำหรับใช้แบบแบบสอนแบบเรียนใน โรงเรียน
 หลวงสมัยนั้น แต่ต่อมาแบบเรียนแบบสอนหนังสือก็ได้ออกโดยฉันทนาการมา โดย
 อาศัยหลักจากแบบเรียนชุดนี้ การที่ท่านผู้เรียบเรียงได้ วิชาความรู้ความ
 ชำนาญในฐานะผู้เกี่ยวข้องของอยู่กับวงการ ศึกษาของชาติ ได้เรียบเรียงเรื่อง

พวงเพชร เอี่ยมสกุล

ชวตศ ๒๔ ธันวาคม ๒๔๕๕

มรณะ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๐๑

พวงเพชรรำลึก

พวงเพชรรำลึกพวงเพชรเมื่อเธอมาเข้าโรงเรียนราชินี ชั้นมัธยม ๖ กว่า
๓๐ ปี มาแล้ว มีโยเธอจะถูกเพื่อนชน ๆ ล้อว่า คิดแม่บนนาค พระเอกละคร
สมัยโน้น หรือล้อว่าเป็น Ospaca Black Tooth ละครในหนังตลกวรรณ-
คดีที่เราเรียนในชั้นมัธยม ๗ เธอก็เพียงแค่ว่าจืดจางดองงาม เธอไม่ได้ตอบเอา
เรื่องที่ถูกล้อมาเป็นอารมณ์ จนปรบคิ้วให้เธากลับเพื่อนยุ่งไม่ได้เลย ตรงกันข้าม
เธอกลับเป็นเพื่อนกับทุกคนในห้องเรียน เธอไม่เคยทะเลาะกับใคร หรือว่า
ใครให้เจ็บช้ำมาใจเลย เธอเชื่อฟังคำบอกเล่าและตักเตือนของเพื่อนเต็ม
เธอช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เพื่อนทุกคน เธอไม่เคยขี้ด่าขอร้องของ
เพื่อนเลย แม่ในคราวที่เพื่อนขอให้เธอเล่นละครแม่พระเอก ๓๐ คน นางเอก
๓๐ คน เธอไม่เคยแต่งละครเลย เธอกยอมร่วมด้วยด้วยความยินดี อุปนิสัยอัน
ประเสริฐของเธอ คราบจนเธอสิ้นชีวิตมาได้เปลี่ยนแปลงไปเลย เธอหวังดี
ต่อเพื่อน เธอช่วยเหลือเพื่อน ทุกข์ของเพื่อนก็เหมือนทุกข์ของเธอ งานอันใด
ที่เพื่อน ๆ ออกปากแต่เธอไม่เคยปฏิเสธ และเมื่อรับปากแล้วเธอไม่เคย
เหลวไหลหรือล้มเหลวสักครั้ง

เมื่อพวงเพชรมาเข้าโรงเรียนราชินี การเรียนของเธอดีกว่าพวกเพื่อน ๆ
หลายคน แต่พอชนชั้นมัธยม ๗ การเรียนของเธอก็ซนจนเป็นลำดับเล่นเอาเพื่อน
ทั้งที่เคยล้อหรือไม่เคยล้อเลยเธอชอบไต่ทศบาลงเป็นแถว พอชนชั้นมัธยม ๘
คราวใดทมิฬกวัน ครูภาษาอังกฤษ ถามคำแปล เธอเบื่อกอตลันต์คิกชนนาร

ฉบับกระเป๋าชองเธอ คอบได้ในอีกใจเดียว เธอเบื่อกติชนนารีของเธอคล้อง
 แคล้วรางวัลบรรทมดงอะไรอยู่หน้าไหน มีเพื่อนบางคนกระซิบว่าเธอทอง
 แมคฟ้าแลนคตกชนนารีโตทางเดิม ในการเรียนภาษาฝรั่งเค็ดกเช่นเคยจน
 เธอเก่งและสนใจถามครูผู้สอนในข้อที่เธอลังล้อย่อย ๆ จนครูเข้าใจว่าเธอ
 ลองภูมิครู คตอตเวลาที่อยู่โรงเรียนราชินี พวงเพชรไม่เคยถูกครูดเลย
 เพราะพวงเพชรไม่ชน มคจามประพฤตเรียบร้อย คงใจเรียนและเชอพงครู
 เต็มอ จึงเป็นที่รักของครูกตคน คตอตจนทานอาจารย์ใหญ่เป็นอนมาก

พวงเราเป็นพวงแรกททาง โรงเรียนจคให้ลอบไลชนมัธยม ๘ ตามหลัก
 ด้ตร โรงเรียนชายใน พ.ศ. ๒๔๗๒ เราเรียนกนหนักมาก หนักจนไม่มวันหยุด
 เทอม เพื่อน ๆ หลายคนพากนบ่น แต่พวงเพชรไม่เคยบ่นเลย ในปีนั้นปรากฏ
 ว่าแผนกอักษรศาสตร์ทโรงเรียนมคนลอบไลโตเพียง ๗ คน คนหนึ่งสมัคร
 เป็นครูทโรงเรียน อีก ๖ คน พากนไปเข้าจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย เรา
 ๖ คนเรียนรวมกับนักเรียนชายอีก ๓๐ คน ชนขนาดพอค ไม่ใหญ่โตเหมือน
 สมัยน จึงไม่ต้องคตคตเกรองขยายลียง ไม่ต้องแบ่งนักเรียนออกเป็นหมู่ ๆ
 เราผู้หญิง ๖ คนเรียนคดยกนทุกวิชา เราอยู่คดยกันเป็นหมู่ เราเดินไปไหน
 คดยกัน เรากนคดยกัน เราคยกัน ถ้างนไหนอาจารย์ไม่ล่อนเรากไปเพียงบ้าน
 เพื่อนหรยไปคทภาพยนตร์คดยกันเราไปมหาดทยาลัยและคตบคดยกันทกวงน เมอ
 มหาดทยาลัยจคงานคตรหรือทคณาจรหือเมืองโกค ๆ ถ้าเราไปกไปคดยกัน
 ถ้าไม่ไปกไม่ไปคดยกัน เรา ๖ คนไม่เคยแยกกันเลย เราลขคดยกันเราทุกข
 คดยกัน เราลคคว่าไม่มีทุกขอะไรจะเปรียบกนเมอถูกนลคคณเรจคจกรรม
 ศาสตร์ ซึ่งอยู่ในคทอักษรศาสตร์ชนตางทาจงหือเทาทาเขากบเลียงคตคของเรา
 เป็นไม่มแต่จ แมเมอครางกให้ทาทนคตบคตว่า เมอออกไปเป็นครูจะไม่ก้อ
 การลคไรค ก็เปรียบกนไม่คดยเลย

พวกเราเริ่มยอมแพ้วางเพชรในวันแรก ที่เรียนภาษาฝรั่งเศสในมหาวิทยาลัย อาจารย์นิโคลาสให้เราเล่าที่ทานอัสป เรื่องสิ่งที่โคกกับหนู เราเล่าไม่ได้ เพราะเราล้มหมอนกระหว่าง โรงเรียนบิตภาคปลาย และไหนจะรู้สึกไม่สบายใจ ที่เรียนปนกับนักเรียนชายด้วย แม้อาจารย์จะพูดให้เราว่าตามเราก็อ่าไม่ได้ เหนือแตกไปตาม ๆ กัน แต่พวกเพชร พวกเพชรคนเดียวในหมู่พวกเราสามารถเล่าได้ พวกเราพากันแปลกใจว่าเธอไปเรียนพิเศษมาจากไหน เพราะสมัยนั้นไม่มีโรงเรียนกวดวิชาเลย เธอบอกจ่าระหว่างบิตภาคเธอต้องอยู่ทุกวัน ในโอกาสต่อมา เธอสามารถ พูดภาษา อังกฤษ และภาษา ฝรั่งเศสกับอาจารย์ ได้ คิดเองราวกับว่าเป็นภาษาของเธอเอง เธอเคยได้รางวัลสำหรับการเรียนภาษา ทั้งสองมาจากสถานทูตทั้งสอง นแหละคือผลของความพากเพียร โดยแท้

ยังเรียนไป ๆ พวกเราทุกคนต่างยอมแพ้วางเพชรมากจนทุกที ผลการสอบในปีที่ ๓, ๒, ๓ และ ๔ ไม่ต้องพูดถึงการแซมหรือชาชนเลย พวกเพชรได้คะแนนอยู่ในกรุปเอหรือบี (ซึ่งสมัยนั้นเรียกว่าเกรด) ทุกวิชาและทุกปี มอยู่ครึ่งเดียวที่เราพอใจเสียไปด้วย เมื่อเจ้าคุณอุปถัมภ์ อาจารย์ภาษาไทยพูดว่า "แม่พวกเพชร ฉันเกือบจะให้คะแนนภาษาไทยตกเสียแล้ว เพราะอ่านลายมือไม่ออก ต้องพยายามอ่านเสียแทบแย่" พวกเพชรหน้าเฉยเธอผลหวังมาก เพราะความจริงเธอจำตัวราได้เกือบทุกตัวอักษร แม้อาเธอเรียนเก่ง เธอก็มิได้หวังวิชาเลย เพื่อนฝูงคนใดถามอะไรเธอก็บอกและช่วยอธิบายให้โดยมิได้บิตบังเลย เช่นยอมเป็นการช่วยเพื่อนมิให้แซมหรือชาชนไปด้วย เธอเป็นพรรคของอาจารย์ทุกคน และด้วยความเป็นพรรคของอาจารย์นั่นเองจึงช่วยเพื่อนผู้ชายไว้หลายคนมิให้ออกไปออกจากมหาวิทยาลัย เพราะความคะนองชุกชนไปแกตงอาจารย์ฝรั่งผู้หนึ่งเขา เมื่ออาจารย์เควิต อาจารย์

หัวหน้าฝ่ายภาษาอังกฤษเรียกเธอไปซักถาม เพอร์ซอเท็จจริงถึงเรื่องความ
ซุกซนของเพื่อนผู้ชายเหล่านั้น เธอกล้ามารดให้การให้เพื่อนผู้ชายผู้ซุกซน
เหล่านั้นพนขอหาไปได้ ทำให้เพื่อน ๆ ผู้ชายเหล่านั้นรู้สึกชอบใจเธออยู่จน
ทุกฉนน แต่พวกนตงข้อเธอว่า "ลูกจ้างอาจารย์เดวิด"

พวกเรารู้หญิงพวกนี้พูดกันว่า พวกเพชรคงเรียนเก่งแต่อย่างเดียว
ถึงเวลาฝึกหัดสอนก็คงไม่เก่ง ที่ไหนได้ในบิตเราเรียนครุศาสตร์เธอได้คะแนน
การส่งมอบรูปเธอ เธอก็คงทนจากการฝึกหัดสอนและการสอนจริง ๆ นน
ต่างกัน พวกเพชรแม่จะได้คะแนนในการฝึกสอน แต่เมื่อเป็นครูจริง ๆ แล้ว
คงไม่เป็นครูดีเท่าใดนัก เพราะเราเห็นว่าเธอค่อนข้างอ่อนในเรื่องทาง ใดก็
อยู่มาก แต่แล้วเราก็ต้องยอมรับว่าเราคิดผิดก็ เพราะเมื่อเธอออกเป็นครู
เธออดขทำให้หนักเรียนสนใจใฝ่วิชาที่เธอสอน เธอสามารถอธิบายให้พวกเรียน
เข้าใจวิชาที่เธอสอนได้แจ่มแจ้ง เธอเอาใจใส่สั่งสอนอบรมนักเรียนทุกคน
ไม่จำหญิงหรือชาย เธอทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนฝึกหัดครูที่เธอสอน
เมื่อเธอเป็นครูใหญ่ โรงเรียนสตรีฝึกหัดครูชายซึ่งศึกษา เธอก็ได้วางรากฐาน
ที่ดีไว้หลายประการ ครูฝึกเรียนตดขคนงานภารโรงที่อยู่ในปกครอง
ของเธอต่างมีความสุขกายสบายใจ รอดมีขร้อมใจกันทำงานเป็นอย่างดี
ทั้งนี้เพราะพวกเพชรวางตัวเหมาะสม เป็นผู้มีอุปนิสัยขยันขันแข็ง เห็นอก
เห็นใจคนอื่นซื่อสัตย์และยุติธรรม ทั้งหลายนี้ผู้เล่าว่าเมื่อ ครางทเธอไปติดต่อ
กับ โรงเรียนวัดชนระสังครามเพื่อขอให้นักเรียนครุศาสตร์ไปฝึกสอน เมื่อเธอ
กลับไปแล้ว ครูทั้งหลายที่ได้สนทนากับเธอเมื่อได้รู้ว่าเธอเป็นอาจารย์จากสถาน
ที่ศึกษาชั้นสูงตั้ง และเป็นภรรยาของผู้อำนวยการกองประถมศึกษา ต่างพา
กันชมชื่นในความสามารถของเธอ โยนไม้ก่อกองของเธอเป็นอย่างดี และแต่ตายที่
ไม่ได้สอนรบให้ล้มเกยรต

เมื่อพวกเพชรแต่งงาน เราทุกคนต่างดีใจว่าเป็น โชคดีของคุณเกรียง
 อย่างยิ่งที่โตพวกเพชรมาเป็นคู่ชีวิต แต่เราก็ไม่เคยคิดว่าพวกเพชรจะทำหน้าที่
 ภรรยาได้ดีเท่าใดนัก เพราะต้องออกทำงานนอกบ้านเป็นประจำ แต่แล้ว
 พวกเราก็ต้องยอมยกให้ว่า พวกเพชรเป็นศรีภรรยาโดยแท้ เพราะได้ฟังคำ
 บอกเล่าจากคุณเกรียงว่า "คุณพวก ช่างปรนนิบัติเหลือเกิน มักคอยถามว่า
 จะรับประทานอาหารใหม่คะ จะต้องการน้ำใหม่คะ" พวกเพชร เชิดชูและยกย่อง
 สามีของเธอเสมอทั้งต่อหน้าและลับหลัง พวกเราไม่เคยได้ยินพวกเพชรบ่นถึง
 ความบกพร่องของสามีของเธอเลย ดูประจักษ์ว่าสามีของเธอเป็นพ่อเทพบุตร
 ของเธอโดยแท้ พวกเพชรเป็นทั้งกำลังใจและกำลังใจกายของสามี เธอช่วย
 ส่งเสริมให้สามีได้มีความเจริญรุ่งโรจน์ในหน้าที่การงานจนเป็นลำดับ

พวกเพชรพยายามก่อสร้างสร้างครอบครัว เธอพยายามซื้อที่ดินและ
 สร้างบ้าน เธอควบคุมการก่อสร้างบ้านด้วยตนเอง เพราะชดเชยหนี้สามีของเธอ
 เธอไปต่างประเทศ แม้วาพวกเพชรจะต้องออกไปทำงานนอกบ้านเป็นประจำ
 ทุกวัน เธอทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นครูใหญ่ เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย
 และบางครั้งงานของเธอเป็นงานซึ่งต้องเริ่มหาประสพการณ์ใหม่อยู่เสมอคิด
 เธอก็ไม่ปฏิเสธคำขอร้องของใคร บางทีขอร้องให้ทำสิ่งไหนสิ่งนั้นให้ บาง
 ทีขอร้องให้แสดงปาฐกถาเกี่ยวกับการศึกษา เธอยินดีทำให้งาน สอนหน้าที่
 ทางบ้านเธอก็เหมือนจะตั้งใจไว้อย่างแน่นแน่ว่าจะไม่ให้บกพร่องเลย เธอ
 คำนึงถึงความกตัญญู ความสงบสุข และความสุขสมบูรณ์ของครอบครัวเป็น
 สำคัญ เธอไปตลาด เธอทำครัว เธอทำความสะอาดบ้าน เธอตัดหญ้า เธอ
 ปลูกต้นไม้และหาผักตบแต่งบ้านให้น่าอยู่ อยู่เสมอ

ครบเมื่อกลับจากการศึกษาคือ ณ ต่างประเทศแล้ว เธออยากให้ทุกสิ่ง
 รวดเร็วยิ่งขึ้น เธอจึงขอร้อง ขอร้องเอง คิดขจัดความสะอาดเรียบร้อย เธอ

ทำงานทุกสิ่งที่จะช่วยให้ครอบครัวของเธอมีความสุขสมบูรณ์ โดยมีได้คำนึงว่า
งานใดจะเป็นงานค่าหรือสูง

ทางด้านการอบรมลูก เธอร่วมมอร่วมใจกับสามีของเธอ ในอนันที่จะ
อบรมลูกให้มีความรักความสามารถประกอบอาชีพในทางสุจริตและเป็นผู้ตั้งกม
รับรอง เธอมักถามและตรวจดูว่าลูกใดเรียนอะไร ไปถึงไหน มีอะไรที่ลูก
ไม่เข้าใจก็ช่วยอธิบายให้ ช่วยเล่าเรื่องทีลูกควรรู้และควรปฏิบัติให้ฟัง สอน
ให้ลูกรู้จักช่วยตัวเอง ไม่หองแหนหรือปกป้องลูกมากเกินไป ช่วยส่งเสริม
ความฉลาดและศักยภาพของลูกทุกคนอยู่เสมอ จากผลที่พอแม่มีแนวทาง
อบรมลูกสอดคล้องไปในแนวเดียวกัน จึงทำให้ลูกทั้งสองของเธอมีความสุข
เจริญงอกงามทุกด้านเป็นลำดับมา

ทางด้านสุขภาพเธอมีใจละเอียด ไม่ว่าจะเบ็นสามีหรือลูกหรือตัวเธอเอง
ก็ ถ้าเกิดมีอาการผิดปกติอย่างใดขึ้น เธอเป็นต้องรีบไปปรึกษาแพทย์
ประจำครอบครัวโดยเร็ว แต่มีการตรวจร่างกายขยับเขยื้อนปรกติ ทงนไม่ใช่
เพราะเธอกลัวตาย แต่เธอมุ่งถึงความสุขสมบูรณ์ของครอบครัวเป็นสำคัญ
เธอต้องการให้ทุกคนในบ้านมีร่างกายแข็งแรง ประกอบการทำงานในฐานะเป็น
พลเมืองได้อย่างจริงจัง

ไม่ว่าพวงเพชรจะย่างไปสารทิศใด ในประเทศนี้หรือใน
สหรัฐอเมริกา ก็ บุคคลที่รู้จักเธอในสถานทีเหล่านี้ต่างถามถึงเธอ ทั้ง
ฝากความคิดถึงและสวัสดีเธอมากกับคนไทยที่ไปทนนเดิม เธอไม่ชัวแต่ ครู
นักเรียนในสถานทีเรียนต่าง ๆ ทั้งกต่างขงหญิงเธอ แม้แต่การ ไรงของ
Bank Street College ซึ่งเธอสำเร็จปริญญาโทก็ถามถึงเธอ นับว่าเธอ
เป็นที่ทศยงแห่งประเทศไทยคนหนึ่ง เมื่อข่าวการตายของเธอแพร่สะพัดไป
บุคคลเหล่านี้ต่างพากันแสดงความเสียใจมายังสามีและผู้รู้จักเธอ การที่

พวกเพชรเพื่อนทรักของเราได้สังเกตเห็นอย่างกระจงทั้นเห็นเช่นเพื่อนฝูง ครู
 อาจารย์ศิษย์และผู้ทรักทงหลาย ค้างมคจามเลี้ยตายแฉะถอว่าประเทศไทย
 ได้สูญเลี้ยคนตไปคนหนึ่ง ในองการศีกษา จึงชวนกันบริจาศทรพยจานอนหนึ่ง
 มอมให้แกคณศครค้ำศตริจพาดงกรณมหาดทยาศย ตถานททำงานของเชอ
 ลิตให้เป็นประโยชนทางการศึกษา เพื่อเป็นอนุสรณคิงเชอ

พวกเรายังจำภาพทตนามบนตยอนเมอง เมื่อเราไปตั้งพวกเพ็ชรไปศูกการ
 ศีกษาทประเทศนิวซีแลนดใน พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้เป็นอย่างดี พวกเราทุกคนพากัน
 ร้องไห้เมอเห็นตูกสำงของเชอร้องไห้โฮ ๆ ไม่อยากให้ม้จากไป คุณเกรียง
 ตำมกหน้าแดงทากตพนพตางจงมอตูกสำงแฉะตูกชายใจคนละข้าง แต่ตว
 พวกเพ็ชรเองนใจเข้มแข็งมได้ร้องไห้เลย เพราะเชอร้อยตจวการจากไปน
 กเพื่อจะนำเอาความเจริญมาสู่ชาตบ้านเมองของเรา เราตองเดี้ยนนำตาเพราะ
 เชอออกเป็นครงทตอง เมอได้พงขางการศายของเชออย่างกระจงทั้นเห็น ในฉน
 นนเองเมอเล็จพชอานาศพแตจจะนำตงหีบ ไม่มีใครเตยทได้ยพเลียงตูกชาย
 ของเชอร้องไห้บอกว้า "หาแม่ หาแม่" จะกตนนำตาไว้ได้ ทุกครงทเราพต
 ตงเชอพวกเราตองร้องไห้ เราตองร้องไห้อกเมอสำมของเชอมาปรีกษาเรอง
 การทาศพเชอ พวกเราจะร้องไห้ตงเชอไปอีกนานเท่าใด ไม่มีใครรู้ได้

ตงแต่พวกเราได้สูญเลี้ยลัมพนช เค้ำภายน เพื่อนทรักของเราไปกฉว
 ๒๕ ปีเลอ พวกเรา ๕ คน แม้จะแยกย้ายกันทำงาน แต่ทุกปีในฉนประตติ
 ทำนอาจารย์โรงเรยนเก้ำของเรา เราเป็นตองพบกกัน เราพร้อมกันไปเฝ้า
 ถวายพระพรทำน นบแต่นไปเราจะขาดพวกเพ็ชร พวกเพ็ชรผู้เพียบพร้อม
 ด้วยคุณลัมบคอนหาผู้ใดเล้มอเหมอชนไต้ยาก ตงค้ำรำพรรณของลัม โรจัน
 ลัดลัดกุด ชงเชอเขยนตวยนำตาตงค้อไปน

๗

จดหมายแสดงความเสียใจจากต่างประเทศ
จดหมายของเลขาธิการเนชคอมแห่งนิวซีแลนด์
NATIONAL COMMISSION FOR UNESCO

DEPARTMENT OF EDUCATION, WELLINGTON, NEW ZEALAND

3 July 1958

Dear Kriang,

All Phaung Phet's friends in New Zealand, particularly those of us in the National Commission secretariat, are still stunned by the sad news passed on to me by Chirabha. I wanted, in this note, simply to tell you that there are a great many people in all parts of New Zealand who will always remember with the warmest feeling the happy months that Phaung Phet spent in New Zealand. She impressed us all with her great sincerity and ability, and none of us will ever forget her. The news was an especial blow to Dr Beeby and I, who have such vivid memories of the happy evening we all spent together in your house in Bangkok.

I know that Dr Beeby has already sent you a telegram on behalf of all of us, but I should like to convey, on behalf of myself and my wife and the officers in the Unesco secretariat, our deepest sympathy to you and your family.

Yours sincerely,

ALEX CAMPBELL

Secretary.

ณ

จดหมายจากผู้ประสานงานของมหาวิทยาลัยอินเดียนา

INDIANA UNIVERSITY

School of Education

BLOOMINGTON, INDIANA

June 20, 1958

Mr. Kriang Imaskul
Department of Elementary Education
Ministry of Education
Bangkok, Thailand

Dear Kriang:

We have just learned of the great tragedy that has come to your family. Mrs. Porter and I would like to extend our sincere sympathy to all of you. The news was a real shock to us and to our participants on the campus. They feel as we do that we have not only suffered a great personal loss, but Thailand has lost a wonderful spirit.

Sincerely,

Willis P. Porter

Coordinator

WPP : mp

โทรเลขปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

ประเทศนิวซีแลนด์

"MR. KRIANG IAMSAKUN CHIEF OF PRIMARY SCHOOLS
DIVISION MINISTRY OF EDUCATION BANGKOK THAILAND

PHUANG PHET'S MAY FRIENDS IN NEW ZEALAND JOIN ME"
IN EXPRESSING DEEPEST SYMPATHY IN YOUR SAD LOSS

C.E. BEEBY DIRECTOR OF EDUCATION

โบราณคดีศึกษา

วิชาการเล่าเรียนในประเทศบ้านเมืองเราแต่เดิมนั้น ถ้าจะคิดอนุমান
ตรวจหลักฐานตามจารึกจะจำแนกประเภทออกไปได้เป็น ๓ ตามส่วนแบ่งของตัว
ของหมวด หรือของกรรบรรดประสมให้เป็นหน้าที่การเล่าเรียน ซึ่งชกจุ
แนะนำพาให้การศึกษาดำเนินตามล้นไปเป็นลำดับ คือแปลจำประเภท ๓
อย่างนั้นเป็นดังไม้ ๓ ซากคากนใจสำหรับวางตั้งของ หรือจะเรียกจากกระดาษ
๓ ใบสำหรับใส่ตั้งของ หรือเรียกจากกฎหมาย ๓ ข้อสำหรับวางบท ๓ ฐาน
ตามแต่จะเทียบเพื่อความ ก็ได้ทุกอย่าง แต่จะยกไว้ก็ต่างข้างหน้าคือไป
ในทหน้าพาเจ้าได้สองกรรบรรดจารึกโบราณคดีศึกษา มาแสดงไว้ในสมุดนี้ ด้วย
เห็นว่าของเก่า ๆ ซึ่งเป็นเชอเติมทนมเติมของเราจะเต็มล้นญลลล ด้วยไม่มี
ผู้รยกรองเรียบเรียงจนได้ แต่จะขาดคกบกพร่องยังเกินประการใดน
กจาเมนจะคองมบาง ด้วยจากการรวบรวมของทกระจ่ายชยมน เป็นการ
ยากที่จะเก็บให้หมด ซึ่งจะไม่ให้หลงเหลือตกได้แต่ได้ตั้งใจว่าจะรวบรวม
โดยคัดกำลังความคิดทุกอย่าง แดกเป็นของอัครรยอย่าง ๓ ที่เราได้อ่าน ๆ
ของจุด ๆ ซึ่งเป็นของจริงทุกนแล แดกงอย่างโรคด เรองนยงไม่เคยม
ในหนังสือพิมพ์พวชรญาณแล ขาพเจ้าได้ระตถถึงทำชนดด้วยเห็นว่าชานกค
ลายความกคชงมกเดงเสนของเก่า ๆ แดงจะยนคมาก แดกเขาใจอก
อย่างหนึ่งว่า หนังสือพิมพ์พวชรญาณน ก็เป็นกรรบรรดมสรพวทชยาค่าง ๆ
ซึ่งเป็นเรองโบราณคดีศึกษา ที่ขาพเจ้าจะตั้งนคไม่เป็นการชคชองแกคความ
คองการของหนังสืออนแล เป็นแค่มถอยกำไม่เสนาร ได้คเท่านั้น เพราะผู้

เจ้าศีลาขงจวรกอกษร ไบราณคังมหาศักราช ๓๒๖๘ (บดินประดิษฐานอยู่วัด
 พระศรีรัตนศาสดาราม) ก็ได้แสดงเหตุด้วยพระมหากษัตริย์ผู้ครองกรุงทรวง
 ศักดานภาพตงอตบักษ ได้มายเห็นอ ครอบนคกครอบนออกนอกเขตประเทศชน
 ทังไป ได้ฟังพระบรมโพธิ์สมภารพระกฤษดาภินหารนน ให้เมืองบงเกิด
 คุณนามขนงา "สุโขทัย" ไบราณจารย์เจ้าแปลใจจาไทยเป็นสุโขตงน
 แด่มการดำตงวิชาช่างดวยการสร้าง "พระราชฤทธิ์เหมปราสาทนพศุข
 (เก้ายอด) แดพระมหเทียรสถานพระพมามจรุมช" อันชคตงคงามดวย
 ฝีมือช่างประดับ ตกแต่งชงเราทกจนน ควรเข้าใจได้ โดย ชรรมาชองการกช-
 สร้าง ชงสามารถจะประณตบรรจงจนล้ฝีมือความคตทุกประการ เมอ
 การสร้างปราสาทตามทกตางมาแตจนน ยังมีการแต่งดวย ไบราณศักราช
 ต่อไป ดวยการ "อภิเชกสมณาจารย์พราหมณาจารย์ คปลัยคตงสมเดย
 ให้มาเดาเรียนพระไตรปิฎกชรรน แดศักราชชงคตปลค่างศรวิชาการตาง ๆ
 ในบริเวณมหาปราสาทนน" ก็ในการทกตางดวยการเดาเรียนนน เรา
 ทงหลายคงเข้าใจได้ว่าการเดาเรียนในเวตานนม ๒ ประเภท คือพทชจักร
 ประเภท ๓ ราชอาณาจักรประเภท ๓ ชงแยกออกเป็น ๒ นิตวยอาศัยคาน
 ขอทจาเดาเรียนนน ฝ่ายพทชค่างนากปรากฎการเดาเรียนดวยค่างาพระ-
 ไตรปิฎกชรรน ล่นนราชอาณาจักรชงจะอธิบายในทน ดวยค่างาศักราชชง
 คตปลค่างศรวิชาการตาง ๆ เป็นอน ให้เขาใจว่าการงานทงปวงทมนุชยคองการ
 นน หรือกจการทงปวงทมนุชยทนน ความประพฤตเป็นไปชองพทช
 พดเมืองนม คองมครุมคารามการผลทลเดาเรียนเป็นชรรมาชากจากมนุชย
 ล้คนทงไม่ได้เดย อนงเนอความในทงล้ชอกษรชอม ไบราณเจ้าศีลา
 ได้มการแต่งค่างาและการเดาเรียนตาง ๆ ตามทได้อธิบายมาแตจนน มี

คำกราปฎิพนทที่ไ้ระบุชื่อไว้ไปข้างทางโหราศาสตร์ แต่โหรในเวลานั้นก็จะ
 เพื่อน ๆ ตามคำกราเพราะเหตุเคื่อนคิดไม่ตรงต่อทางพุทธศาสตร์ พระเจ้า
 แฉนตบงชงมพระนามปรากฏในเสาศีลาณน พระองค์ทรงพระปรีชาดำมารถ
 ในธรรมศาสตร์ราชศาสตร์ไสยศาสตร์ต่าง ๆ จึงทรงนพนชคำราทจากาศมาต
 ใจให้เป็นประเพณเสขมา เสาศีลาอกเสาศีลาองซึ่งเป็นคณัน มอักษรไทยโบราณ
 ดงมหาศักรราชแกกฉ่าเสาทโตกล่าอมาแฉฉน ดงนมหาศักรราช ๑๒๑๕ ปี
 พอชุนรามกำแหงเจ้าเมืองศรีวิชัยลั โขทัยมศักรคานภาพมาถ ประกอบ
 ด้วยปรีชาดำมารถครอบครองเมืองอยู่เย็นเป็นสุข คดอศบักษไ้ผ่ายเหนอ
 ครอบนคกครอบนออกแต่โตทาการพชหลายอย่างหลายประการ มการกอดสร้าง
 วดจาอารามเป็นคณ แฉแฉดงว่า "เมื่อก่อนหลายหนงลือไทยน ย่อมมชน
 เมอมมหาศักรราช ๑๒๐๕ ศกบมะแม พอชุนรามกำแหงหาได้ใจแฉได้ตาย
 หนงลือไทยน คอทจรแปลว่าพอชุนรามร้หนงลือแต่ไมหนงไว้ร้คนเคียว
 โตเขียนใจเป็นควอักษรดงทมในเสาศีลาณน กเป็นทให้เห็นโตจา เจลาณนม
 การเสาเรียนเจริญแฉตามกาดแฉบุคคล เมอชางดงวดกุดงของทสร้างทา
 กให้เห็นปรากฏโตจาโตรเหตุประเภท ๓ คอ กาด บุคคล อดก นนคกรบ
 บรบูรณแฉแฉเหมือนกน ครนคอมาดงกรงศักรอยชยาโบราณตามเรอจราว
 ในพระราชพงศาวดารเป็นคณ กยอมแฉดงด้วยคณของนคปราชญ์ราชบัณฑิต
 ดงหนงลือกาพยกคณ โคคณนทต่าง ๆ เหตุอทจะพรรณนา แฉดงนประกอบ
 ไปด้วยมรทกนคปราชญ์ฉลาดในถอยคำไพเราะ อย่างทเรยกว่า "พระทม
 บรขงกรคณาสันหรอคำจา เจ้าพระยาวงษาเขนท" แฉค่อน ๆ อกทงปวง
 นคแฉดง ให้เห็นว่าการดำแฉนคปราชญ์ภาษา คอคณภรคคดงดงกฤตด้วย
 ถอยคำเสลาณน ดำแฉนคปราชญ์ศลปจทพยาการควถอยคำทแปลว่า ผู้เป็น

พระอินทร์ของวิษณุนั้น (เป็นใหญ่) (เป็นเจ้าของ) ก็ล้วนแต่แต่งตั้งด้วย
 ของการงานแต่การเล่าเรียนว่าแพร่หลายเจริญได้ อนึ่งถ้าเราจะพิจารณา
 ว่าปราสาทราชวงศ์ รูปศิลปะเครื่องบนเครื่องหัตถ์ทองปวงมณฑลเมืองลพบุรี หรือ
 พระพุทธรูปของเก่า ที่มอยู่ในพระอุโบสถวัดบวรนิเวศเป็นต้นนั้น ก็คือเป็นการ
 แต่งตั้งพยานยืนยันตาของเราได้ทุกประการว่า วิชาช่างและนาณชาติของข้าราชการ
 ไพร่บ้านพลเมือง ซึ่งแต่งตั้งศิลปวิทยาไว้นั้นยังปรากฏมาตตอต่บักยบนั้น ก็เป็น
 ที่ให้เข้าใจว่า การชนบชกรรมนิยมประเพณีเดิมของเรา ยิ่งคงจะเจริญมาเป็น
 ลำดับ ๆ ตามไตรเหตุที่ไตรกล่าวแล้วในเบื้องต้นนั้น ก็แต่การดัดแปลงแก้ไข
 หาหนทางความเจริญนั้น ก็ยอมเป็นธรรมดาของวิชาการดำเนินความรู้ เมื่อ
 พิจารณาใคร่ครวญตรวจสอบดูของไตรสังไตรของนนตั้งนั้น ก็เปิดช่องส่องหนทาง
 ให้แลเห็นออกไปอีกเป็นธรรมดาอยู่ฉะนี้ ด้วยเหตุว่าความแท้จริงของสิ่ง
 ไตยยังไม่บังคบบให้หยุด สิ่งนั้นกยอมขยายคองเองอยู่เสมอ ก็แต่การแก้ไข
 ไซ้หนึ่งสื่อ แลถอยค้ำตามที่เราได้สังเกตเห็นในค้ำวราท ไซ้กนอยทุกถนนั้น ก็
 ยังเป็นประเพณีของเก่าสืบ ๆ มาแต่โบราณ แลค้ำวหนึ่งสื่อของเราจะเข้าใจ
 ว่าประค้ำชรู ไซ้ชนเอง หรือสืบเนื่องจาดของมาแต่ทอน ก็ควรเข้าใจได้ว่า
 สืบมาแต่ทอนเป็นธรรมดา ด้วยว่าชาวสยามเราเป็นชนชาวพุทธศำค้ำนาศน ของ
 มาแต่โบราณจนกาดทุกถนนั้น ก็แลพุทธศำค้ำนาศนนั้นกเกิดชนในอนเคยซึ่งแต่กอน
 เรียกว่ามชณมประเทศนั้น ก็การสืบประเพณีบ้านเมืองในอนเคยนั้น เราจะ
 เข้าใจว่าเกิดเมื่อพุทธกาดก้ำห้าไม เพราะชาวอนเคยเป็นชาติถือพรำทมณศำค้ำน
 แต่ครั้งสร้างพำค้ำสร้างคณดกคกค้ำบรพตามคัมภีรพรำทมณ ก็ยังพค้ำดารมาก
 ด้วยว่าพรำทมณนั้น มีศำค้ำนาศนค้ำวหนึ่งสื่อสืบการเล่าเรียนแข่งแรง มีค้ำว

วิชาศาสตร์ต่าง ๆ ซึ่งชาวยุโรปได้ถ่ายทอดวิชาไปไว้ใช้มาก วิชาของชนมั้งฉิม
 ประเทศนั้นแต่ เทียงแพร์หลายไปในนานาประเทศมาก จนถึงประเทศเราก็คงได้ใช้
 ประเพณีนั้นหลายสิ่งหลายอย่าง วิชาการต่าง ๆ นนกอาศัยคารับตำราของ
 เกาคอหนังสือเป็นคน เพราะฉะนั้นหนังสือของเราจะถือว่าสืบมาแต่พราหมณ์
 หรือสืบมาแต่พุทธศาสดานักยาก ด้วยจุดศักราชของเราน้อยกว่าพุทธศักราช
 ๓๓๗๓ ปี น้อยกว่ามหาศักราชอยู่ ๕๖๐ ปี แต่มหาศักราชยังน้อยกว่าพุทธศักราช
 ๖๓๓ ปี ตกตงเรื่องศักราชนั้นอยู่ห่างเดือน ๆ จะว่าใครแก่งจากนักยาก ด้วย
 ศักราชทั้ง ๒ นั้นถูกสับสนแต่ตั้งใหม่มาหลายครั้งแล้ว แต่मतอ้างในบาตฉนวนัย
 แห่ง ๓ ดูเหมือนพระองค์เจ้าห้ามไม่ให้ยกธรรมคำสอนของพระองค์ขึ้นสู่
 พราหมณ์ภาษา (หรือตั้งสกฤต) ทรงอนุญาตให้ยกขึ้นสู่มคธภาษา เพราะ
 มคธภาษาที่จะเป็นภาษาที่ใช้คิดองในเวลา นั้นแต่ต่อมา ภาษาพราหมณ์เห็น
 จะเป็นภาษาเก่าทรูยากขึ้นไป แลจะเป็นภาษาถ้อยคำประกอบด้วยเวทมนตร์
 ศาตราอาคมเป็นทางรุงรุงนอกพุทธศาสดามาก ตามเรื่องที่ได้อธิบายมานั้นแล
 จึงเห็นว่า พราหมณ์ภาษาอยู่ห่างไกลมาก แดกลงถึงนักต ภายหลังพราหมณ์
 ก็เป็นผู้อยู่พุทธศาสดาจึงทำให้ถ้อยคำระคนปนกัน ก็แลหนังสือของเรานั้นมี
 นักปราชญ์แต่งตงความเห็นต่าง ๆ อายมมาจาก โนนบางนบาง แต่ข้าพเจ้า
 นั้นเห็นตามความเป็นอสังกรภาพของประเทศนั้นว่า จะทำการตั้งใดกทำได้ตาม
 กรรมลัทธิแห่งตน หรือตั้งตนศอกรบุชา จึงตั้งนั้นขึ้นว่าควหนังสือของเรา
 นั้นเกิดขึ้นตั้งอตั้งตาน คือเกิดขึ้นด้วยไปราณานุกร ๓ มหีสสรานุกร ๓ ซึ่ง
 เป็นพยานอยู่ในควหนังสือของเรานั้น ซึ่งแต่งตงให้เห็นว่าเป็นอักษรเดิมตาม
 เสียงอักษรหรือชานน กตั้งอนทเป็นอักษรค คือ ข เป็นคณฑชานนคคอง
 นบว่าเป็นอักษรขตั้งสรานุกรได้ แลตั้งาเนียงทุกควทเป็นเสียงค ก็จัดเป็น

ไปราณานวดศรี แต่ตั้งตั้งนพจะว่าตลอดไปทั้งบรรพตก็ไม่ได้ เพราะ ฐะ ตะ
 เป็นคนนอกชานนอยดงน แต่ให้เห็นได้ออกอย่างหนึ่ง คือ สอ ๓ นั้นไปมีใน
 ภาษาลังกฤตซึ่งเป็นครุเดิม มครไม่มี ตั้งหนังสือไทยเราก็ม สอ ๓ เท่ากับ
 ลังกฤต จึงเห็นได้ว่าเป็นพวกไปราณานวดศรีแท้ แต่พยานออกอย่างหนึ่ง
 ชาวเจ้าได้สืบมาแต่สำนักกวดราชประดิษฐ์ รัชสมัยมหาธรรมาราม ว่าของ
 ไปราณาจารย์เจ้า ได้อธิบายเรื่องอักษร ไทยไว้เป็นคำโคลง แต่จะคลาดเคลื่อน
 ถ้อยคำไปบ้างหรืออย่างไร เพราะจำมานานแล้ว เนื้อความยังติดอยู่ดงน

อักษรไทยเพสน์	เดิมพราหมณ์
จารึกมาแต่ราม	ราชบุรีโพ้น
แต่งตั้งอย่างสยาม	ประเทศ นนา
แปลงเปลี่ยนจากรูปโน้น	ชักให้ไทยเรียน

เพราะตั้งนพจะเห็นได้ว่า การเข้าเรียนแต่หนังสือของเรานนเดิมตมา
 นานแล้ว เช่นถ้อยคำต่าง ๆ ที่ได้อ้างตามลักษณะรูปหนังสือแต่คำรา
 เรยนต่าง ๆ แต่ขอทวงพระร่วงเจ้าได้แต่งรูปลายอักษรไทยขึ้นแต่ไม่พิสดาร
 (ก็แต่รูปอักษรพระองค์จะหมายรูป จากพราหมณ์หรือประการใดนน กแต่จแต่
 กาด) รูปอักษรพอเป็นแบบรูปไทย เพราะคำพิสดารนน อย่างว่า คำชอมกม
 ไร้อยู่แล้ว แต่ในทมิฬก็กล่าวถึงคำว่าชอม "ชอม" เดยขออธิบายตาม
 อก ไนมคตดอย ตามที่โตเขาใจแต่หนังสือจนตามณ ทมคานาว่า "อักษร
 ชอมคำตั้งหพพากยนนมแต่ดงน" ตามที่เข้าใจว่า ชอมนนเป็นเขมร แต่โดย
 ชาติฐานตมาของคำว่าชอมนน คงจะหมายเอาหนังสือเรียกชื่อหนังสือหรือ
 ตรงคำว่า "ชอม" ซึ่งเป็นภาษาบาลีภาษาในคัมภีร์ชดเคอร์ ดกรชนนา
 ลังกฤตแปลว่า มาอยู่, ความมา, เขามา, วิชา, หนังสือศักดิ์สิทธิ์, คัมภีร์

พนบ็เค็ช แดเราหยบแผนทด้ยามมาคชนไปข้างเหนือแดจคงคตงแด
 แผ่นดินพระร่วงเจ้าถอยหลังชนไปเจสถานน นาทะเลขนเกยบถึงเมืองศรี
 ด้ชนาตยลู่ไซทยตงนนแดวทนนเราจะเห็นรูปในแผนทข้างเหนือ เป็นบ้านเมือง
 คอเมืองจันเตยวณ คานครณตคกระมเมืองแดแผ่นดินแดแม่น้ำคตอดีไปทางอินเตย
 ได้แดคานครณนอก แดคานไตแห่งเมืองศรีด้ชนาตยนนจะได้เห็นแด้แดม
 แดเกาะกบนาทะเดเป็นเท่ ถาณนคคตอวงมาอกเลอบพนบ็คอกเราจิงได้
 เห็นแผ่นดินแดเมืองในคานทค้ครณนอก แดคานไต หนึ่งพระเจ้าขันทราช
 เมืองพทยานครพงจะจบจอง เมืองหงด้่าพงจะผุดจากนาเหมอนกน เมื่อ
 พุทธค้กราชตวงได้ ๓๐๐๐ ปีเท่านั้น ไม่เค็มใจทจะสมมค ค้าว่าขอมนินให้เป็น
 ชาติของคนเขมรได้เตย

หนึ่งข้าพเจ้าได้สืบถามท่านแม่ทัพไทยทได้ไปทราบเทคการณเด้าเรองว่า
 เจสถานนดาวเป็นใหญ่ได้พบชาวคองเขาพวกทหนงเรยกว่าชาแมน (เขมร) แด
 ภาษากข้างเหนือ ๆ นนอชบายว่า พวกถาวเรยกคนบ่าว่าชา, ชาแมน, ชาแท้ ๆ
 แต่ไทยเข้าใจว่า ชาแมน คอคนเหมอนชา แต่อยู่บ่าเรยกเขมรตง เมื่อได้
 กถาวถงค้ำว่าขอมตวงเตยไปน ก็เพราะจะชบายถง ไบราณค้กษากวอช
 ด้บการเด้าเรยนค้ตปวิทยา ซึ่งเนองมาแต่พวกอากมนนได้มาคคอกยในพนบ้าน
 เมือง เจสถานนแพร์ทชายกระจายไปในฝ้ายเหนือคตอตทคานทค้แดวตาม
 พยานคอผมอชางทลอบนแกระส้ตคกตงอย่างได้ ซึ่งเป็นชของมในอินเตย
 ไโบราณเช่นปราสาทททิมเส้าหินตาง ๆ นน ก็ได้มได้วในฝ้ายประเทศค้นเหมอน
 กน คานททกายหลังได้บ่รากฏ ณ วิคจวอารามแดปราสาทราชฐาน ไโบราณ
 เป็นค้ณ เชน รูปพระชินราช ชนค้ร์ ค้ร์ค้ำส้ดา แดปราสาททลพบุรี เป็นค้ณ

บุคคลจะได้รวบรวมเรื่องราวของโบราณศึกษาเป็นลำดับไป แต่โบราณศึกษานี้
ข้าพเจ้าได้รวบรวมตามของเก่าแลสืบสวนตามผู้เห็นแลออกพิมพ์

ภาคการศึกษา

ภาคที่ ๓	ตำบลทะเลเรียน
ภาคที่ ๒	สถานโรงเรียน
ภาคที่ ๓	จำนวนนักเรียนแต่ละครู
ภาคที่ ๔	เวลาเรียนแต่ละหยุด
ภาคที่ ๕	เครื่องแต่งเรียน
ภาคที่ ๖	วิชาหนังสือ
ภาคที่ ๗	วิชาเลข
ภาคที่ ๘	ขอบังคับการเรียน

ภาคที่ ๑ ตำบลทะเลเรียน

ในภาคที่ ๓ ว่าด้วยตำบลทะเลเรียนนั้น คือกลางดงทึบ ๆ ประชุม
ใหญ่ซึ่งมีบริษัทอยู่ประจำไม่ขาด ซึ่งเป็นตำบลย่อยเกิดการแต่งเรียนตาม
ประเพณีโบราณสืบเนื่อง ๆ มา คือเป็นกิจการสำหรับบ้านเมือง ซึ่งประชุมชน
เคยพบตลอด ๆ กันมาตราบเท่าทุกวันนี้ ในตำบลย่อยเกิดการแต่งเรียนวิชา
จะเรียกว่า วิชาสาย หรือมหาดวิชาสาย อย่างไร ซึ่งจะให้สัมพันธ์เหตุของ
การแต่งเรียนนั้นยังไม่ปรากฏ ถ้าจะอนุมานมาทางภาษาพจนานุกรมการศึกษาว่า
ประเสริฐในทุกวันนี้ ซึ่งเขาเรียก “สกูล, หรือคอส, แดย์ในเวอร์ชิต”
ประการใดก็ตาม แต่คุณความดีของการแต่งเรียนซึ่งได้ประชุมคณาชนในตำบล

นน ๆ แต่ละคำบด ๆ ก็เป็นอเนกกัปการ ยากที่จะพรรณนาให้ทั่วถึง ซึ่งได้
 เห็นคุณแล้งจว่าเป็นคำบดทบรเทาความโง่เขลาของประมุขชน ให้หาย ให้น้อย
 ให้เบาบาง ให้เป็นคนฉลาดให้สุภาพให้เรียบร้อยให้รู้จักบุญบาป อย่างวิเศษ
 ประเสริฐหาที่สุดมิได้ คือพระอารามทั้งหลายซึ่งนับด้วย ๓๐ ด้วย ๓๐๐ ด้วย
 ๓๐๐๐ ในประเทศบ้านเมืองเราแต่โบราณมา ถ้าจะคิดประมาณการก่อสร้าง
 พระอารามแต่ละวัด ๆ นน เงินวัด ๓ ได้หลายสิบหลายหมื่นซึ่ง ซึ่งพระมหา-
 กษัตราธิราชเจ้า ได้ทรงสร้างปฏิสังขรณ์แลราษฎรไพร่บ้านพลเมืองสร้าง
 แรกก่อน เห็นอรุณศักราช ๗๐๖ ปีขึ้นไป แต่ ๓ ปีมาจนถึง ๗๐๐ ปีเศษนี้ ใน
 ระหว่างนั้น ยากที่เราจะพยากรณ์ ได้ว่า การศึกษาเจริญแล้ว เต็มหรือเป็นการ
 แรกเริ่มประการใด พระอารามทั้งหลายซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งศีลปฏิบัติยานนจะ
 มากน้อยเท่าใด เราไม่สามารถที่จะประมาณได้ แต่การดำริทริไปแต่อนุমান
 ตามราชประเพณีแล้ว ก็เห็นได้ว่า ชรามนิยมพระมหากษัตราธิราชเจ้า
 ผู้ทรงพระเดชานุภาพบำรุงความสุขของไพร่บ้านพลเมือง ก็ยอมทรงทรมนบำรุง
 การศึกษาวิชาหนังสือเป็นต้น ซึ่งเป็นของใช้ในราชการ คือบายศรีแล
 ไบบัตรทองตราครุฑลำดับราชลำดับเป็นต้น ซึ่งเป็นของจะคงเว้นไม่ได้ในความ
 เป็นอัครภาพนน เรารู้ได้แล้งว่าความเป็นเจ้าเป็นใหญ่ของผู้ครองประเทศนน
 ขาดการใช้หนังสือไม่ได้ ๓ ขาดพลทหารไม่ได้ ๓ ขาดส่งยเสบียงไม้ได้ ๓ คงน
 ถ้าจะกล่าวตามรัชชยงค องค์กรแห่งสิริราชสมบัติ ๘ ประการ คือเจ้าของ
 แผ่นดิน ๓ มหาอำมาตย์ ๓ สหาย ๓ (เมืองพระราชไมตรี) คดัง ๓ คู่ ๓
 (บ้อมกำแพง) แฉ่นแฉ่น ๓ (เมืองทชนะแล้ง) พลทหาร ๓ ซึ่งเป็นโบราณราช
 ประเพณีสืบมากตองเข้าใจได้จากคัมเตจพระเจ้าแผ่นดิน คองทรงอักษรได้

มหาอมาตย์ราชบุโรหิตาจารย์ ผู้ทรงศึกษาการต่าง ๆ ที่มี ทางพระราช
ไมตรีราชสำนักสืบต่อกันมาตั้งใช้บาเยชกตั้งตามไมตรีจกของจตุรจักรรักษาไว้แต่
ตรงอย่างเท่าพกพอเห็นได้ว่า จงหาหนังสือบันทึกฉบับความเป็นคุณกับความเป็นอิสริภาพ
ประการหนึ่งด้วย

เหตุใดจึงได้กล่าวขยนิยนาว่า การศึกษาเป็นของไม่สูญหายจากประ
ชุมชน คือโบราณศึกษาของประเทศไทยมาแต่ด้วยถือเอาอายุของยัง
ยงนทได้กล่าวมาแต่ชางตน คือพระอารามทั้งหลายซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งศิลป
วิทยาณ แดการเหมือนเราได้เห็นแล้ว เมื่อศักราช ๗๓๒ ปี พระเจ้าอู่ทอง
สมเด็จพระรามาชบคท ๓ ได้ทรงสร้างวัดพุทธไสยวรรย ๓ วัดป่าแก้ว ๓ ใน
ศักราช ๗๔๘ ปี สมเด็จพระรามาศอทรทรงสร้างวัดกุเขาทอง ๓ ในศักราช
๗๘๐ ปี สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ ทรงสร้างวัดมเหยงคณ์ ๓ ในศักราช
๗๘๒ ปี ทรงสร้างวัดบูรณาวาส ๓ ในศักราช ๗๘๖ ปี สมเด็จพระบรม
ไตรโลกนาถทรงออกศัพระราชวงเคมขมเป็นวัด เรียกวัดพระศรีรัตนเพชญ์ ๓
แต่ตรงออกศัคตบสถถถวายพระเพลิงสมเด็จพระรามาชบคท ๓ สร้างเป็นพระ
อารามเรียกว่าวัดพระราม ๓ ศักราช ๘๑๑ ทรงสร้างวิหารวัดสุปัณณ ๓
ในศักราช ๘๗๖ แผ่นดินพระไชยราชาธิราช บังเกิดออกศกภยใหม่จำนวนเรือน
โรงกุงวิหารไฟใหม่มากว่า ๓๐๐,๐๐๐ หลัง (ที่ยกมาอ่านเพื่อจะแสดงว่า มี
จำนวนอารามพดอยบรรดยดวยเดยก็มากในครานั้น) เมื่อศักราช ๘๘๓ พระ
ไชยราชา ทรงผนวชอยู่วัดประดิษฐาน ศักราช ๘๘๕ สมเด็จพระศรีรัตนเพชญ์
ที่ ๓ สร้างวัดพุทธไสยวงสมเด็จพระศรีรัตนเพชญ์ที่ ๒ เรียกวัดจรเชฐฐาราม ๓ แล้ว
สร้างพระปฏิมา ๕ องค์ ประดิษฐานไว้ ณ วัดศรีรัตนเพชญ์คาราม ศักราช

๘๘๓ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ๓ ทรงออกศัพระศานนถนอมเป็นนวดเรียก
วัดเวียงไชย ๓ ศักราช ๘๐๕ สร้างวัดศัพระศานน ๓ ศักราช ๘๐๕ พระศรีศัทร
ทพระพนมธรรมจักรธมมได้เสด็จราชย์ทรงพระนามสมเด็จพระบรมราชาที่ ๓
(พระเจ้าทรงธรรม) ศักราช ๘๘๓ เจ้าพระยาตากตาโหมสัริยวงศ์ไปทำศัพ

มารดาทวดกัญ ๓ ศักราช ๘๘๒ สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๕ ทรงออกศัทบ้าน
เดิมของพระพันปีหลวงให้เป็นวัด เรียกวัดไชยวัฒนาราม ๓ แลสร้างพระ
นิเวศน์อย่างเขมรริมวัดเทพจันทร์ แลสร้างวัดชุมพอนิกายารามแถวเกาะบ้าน

เตน ๓ ศักราช ๓๐๒๓ พระนารายณ์สมเด็จพระรามาชบดก ๓ ทรงสร้างวัด
มหาธาตุ ๓ ศักราช ๓๐๔๔ พระเพทราชาสมเด็จพระมหาบุรุษ ทรงสร้างวัด
บรมพุทธาราม ๓ (วัดกระเบื้องเคลือบ) แลทรงปฏิสังขรณ์วัดพระยาแมน

พระราชทานนามว่า วัดบรมราชาวาส ๓ ศักราช ๓๐๕๘ สมเด็จพระสรรเพชญ์
ที่ ๘ ทรงสร้างวัดสังฆาคราชอาราม ๓ (วัดโพประทับช้าง) ศักราช ๓๐๖๗
สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ ทรงปฏิสังขรณ์วัดป่าโมกษทันตพระอาราม ๓ กรม

พระราชวังในแผ่นดินนพปฏิสังขรณ์วัดกกุฎกาด ๓ ศักราช ๓๓๒๐ สมเด็จพระ
บรมราชาที่ ๕ ทรงสร้างวัดอู่ทองนาราม ๓ ศักราช ๓๓๒๓ สมเด็จพระ
บรมราชาที่ ๓ ทรงสร้างวัดตมุด ๓ (วัดครุฑ) บรรดาวัดที่ออกนามมาทาง

หลายเหล่านี้ ถัดตามพระราชพงศาวดารตั้งเขป เพื่อให้เห็นเป็นหลักฐานว่า
พระอารามที่สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินแต่ก่อนได้ทรงสร้างแลปฏิสังขรณ์ เป็นอัน
มาก ยังได้ปรากฏชื่อแต่คงอยู่จนทุกวันนี้ คิดเป็นอายุพระอารามเหล่านี้ได้

ร้อยปีพันปีเศษ รวมทั้งพระอารามหลวงแลวัดราษฎร์สร้าง ถ้าจะประมาณ
เทียบกับวัดใหม่ปัจจุบันนี้ ก็จะไม่ยิ่งไม่หย่อนกว่ากันเท่าใด คือบาญชท์โดยรวม

ไวบ้างแต่เมื่อรัตนโกสินทร์ ศก ๓๓๓ เป็นจำนวนจัดสร้างไปก็มาก จัดตั้ง
๔๕๓๕ จัดสร้างขึ้นมาใหม่ก็มาก ถ้ารวมตามที่ได้เห็นคงจะอย่างคงคงนั้น ถ้าจะ

บอกจัดสร้างแต่ยังไม่ได้ลงบาญชีเต็ม & ๓๓ ๓ จะได้ $\frac{๑๒๐๐}{๖๐๐๐}$ ๓๓ ๓ ก็ให้บันทึก

เข้าใจคิดว่าพระอารามทั้งหลาย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยบ่อเกิดของศิลปวิทยา
สืบการเล่าเรียนมาแต่โบราณ การศึกษายังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ ยิ่งถ้าเพิ่ม
การเล่าเรียนอยู่เสมอ นับเป็นค่าบรรดาเล่าเรียนประมาณ ๖๓๓๖ ค่าบรรดา.

มาติกาที่ ๒ สถานโรงเรียน

โรงเรียนตามที่เราเข้าใจกันในทุกวันนี้ พังแปดกออกไปจากโรงเรียน
โบราณ แต่ยังไม่สู้แพร่หลายอย่างใดนัก นอกจากโรงเรียนหลวงในทุกวันนี้
แล้ว เพราะฉะนั้นสถานโรงเรียนโบราณหนักดื่มด่ำใช้ หอฉัน หอสวดมนต์
ศาลา การเปรียญ กุฏิ ภัตตาคารนตนเอง ส่วนที่ประชุมเล่าเรียนของหมู่เด็กเรียน
ในอารามทั่วไปนั้น ใช้หอฉันกับหอสวดมนต์เป็นที่เล่าเรียนโดยมาก ก็แต่
ลักษณะหอฉันนั้น คือเป็นรูปศาลาทรงยูกกลางคณะ คือหมู่กุฏิสงฆ์ล้อม
รอบให้เป็นทึบเข้าเพดานของพระในคณะนั้น เพราะคณะนั้นมีพระมากต้องมา
รวมฉันด้วยกัน จะได้เสวยอาหารบิณฑบาตด้วยกัน ถ้าไม่เช่นนั้น ของที่
ได้น้อยก็ไม่พอฉัน ทั้งจะต้องเสวยศิษย์ (นักเรียน) ด้วย เมื่อฉันเจตานั้น
แสงก็กลายเป็นโรงเรียนด้วย มนกรเรียนเขาประจำเล่าเรียนต่อไป หอฉันซึ่ง
ดื่มด่ำเรียกว่าโรงเรียนนี้ ในอารามหนึ่ง ๆ ถ้าเป็นวัดใหญ่ ๆ อย่างวัดสุทัศน์
วัดพระเชตุพน เป็นต้น กนขคอง ๓๐ หอฉันขึ้นไป หอสวดมนต์นั้นตามทจริง
กนแต่อดดระหอเท่านั้น เพราะเป็นที่สำหรับพระสวดมนต์ ให้อพระรัตนตยา

ที่คุ้นเคยค่าทุก ๆ วัน หอสมุดมณฑลเช่นนั้น ถ้าบางวัดพระมากคณะมากก็
แบ่งกันส่งไปตามคณะนั้น ๆ ได้ แลในเวลากลางจนกลดายเป็นทออาศัยใช้
เล่าเรียนแทน โรงเรียนต่อไปเป็นนิตย์ทุกวันนี้ ยังโรงเรียนย่อย ๆ ก็มี
นักเรียนแห่งละ ๒ คน ๓ คน ๕ คน ๕ คน เป็นต้น สถานที่เรียนอยู่ตามกฎ
วิหารตามห้องอาจารย์ ไม่ได้ส่งให้เข้าหมู่โรงเรียนใหญ่หนักมากทั่วไปทุก
คณะตลอดพระอารามนั้นๆ ถ้าจะบอกพระอารามซึ่งนับว่าเป็นมหาวิทยาสถ เช่น
นนทบุรี รวมโรงเรียนหอฉัน ๕,๙๓๕ โรงเรียน ศิลาวิจิตรหอฉันมากกว่าหอฉันหลัง
เดียว ๕ เดิม ๓ ดังนี้ ๖,๓๓๖ โรงเรียน โรงเรียนตามหอสมุดมณฑล ๓ ตลอดไป
๕,๙๓๕ โรงเรียน ตามกฎวิหารเท่าจำนวนพระสงฆ์ประมาณ ๕๐,๖๕๕ โรงเรียน
ดังนี้ ตามจำนวนวัดที่ขอขมาเทียบกันไป จึงเป็นที่ให้เห็นได้ว่า ในพระอาราม
นั้น จัดว่าเป็นโรงเรียนทั้งสิ้น ซึ่งเป็นโบราณที่ศึกษาของเราตลอดมาจนทุก
วันนี้

มาตราที่ ๓ จำนวนนักเรียนแลครู

บรรดามหาวิทยาลัยศิลปวิทยาสถหลาย ซึ่งมีจำนวน ๗๗,๘๖๖ อยู่ในมหา
วิทยาสถ คือพระอารามนั้น ตลอดผู้ชายทั้งต้นอยู่ประจำในวัดไม่มีผู้หญิง
เลย ถ้าจะแบ่งเป็นพวก คือภิกษุแผนก ๓ ตามเถรแผนก ๓ ศิษย์วัด (เด็ก)
แผนก ๓ รวม ๓ หมู่ด้วยกัน (ก) นักเรียนพระสงฆ์ชั้นมัธยมในจำนวนบาญชี
๕๐,๖๕๕ รูป ก็คงเป็นนักเรียนชั้นสูง เป็นทางฝ่ายพระพุทธศาสนามาทั้งต้น แยก
ออกเป็นคณาจารย์ ฝ่ายการเล่าเรียนพระปริยัติธรรมซึ่งจะได้แต่งตั้งข้างหน้า
ต่อไป แผนก ๓ วิบสังฆาจารย์ ฝ่ายศึกษาธรรมารมณอย่างยอด ความ
ต้องการของพระศาสดา มีพระนิพพานเป็นที่ตั้งความตองการแผนก ๓ อายุ

ท่านเหล่านี้ มีกำหนดตั้งแต่ ๒๐ ปี ๒๓ ปีขึ้นไป ไม่มีเขตนการเข้าเรียน ผู้
 แต่บุญน้อยจาเพศจากภิกษุ (ผู้) หรือมรณภาพเป็นท่งคักๆเข้า เรียนคือไป
 (๑) กแลนกรเรียนสำมเนรมกจวตรมาก มักเป็นนักเรียนชนคนตงแต่ ก,ข,
 น,ไม. การอ่านเขียนทุกอย่าง ทงตจวกรกจวตร แต่ทจรงนการบรรพชา
 เป็นสำมเนร ต้องเป็นคนได้ศึกษาจบอักษรธัมม คือการอ่านเขียนแต่เมื่อยัง
 เป็นศิษย์จกอยู่แลวทงต้น ครนอายุได้ ๓๓ ขวบ หรือ ๓๓ ปีจงบวชเป็น
 สำมเนร แลประพุกตสำมเนรอันศึกษาแลแต่เรียนศึกษาภิกษุคือไป การ
 ทกำหนดอายุ ๓๓ ขวบ หรือ ๓๓ ปีนั้น เพราะกำหนดใช้ตามประเพณีบ้าน
 เมือง ซึ่งโกนจกแลวเป็นคณ ตามทางพระศาสนาแต่ตรงพุทธกาลนั้น กเคย
 มีสำมเนรอายุ ๗ ขวบได้สำเร็จมรรคผลบรรลุดุสิตุทธธรรม มีปรากฏใน
 คัมภีร์พระปริยตธรรม โดยมาก นักเรียนสำมเนรคิดได้ในบาญชี ๓๐,๖๕๗ รูป
 ถ้าจะกำหนดทงไปตามที่เคยสังเกตุเห็นในปรคยบั้นนี้ เจลาหน้าพระราชาภิกษุ
 จดหนังสืออยู่ ๒๐๐ รูป แบ่งสำมส่วนมีสำมเนรไม่ตาดังนท ๓ นเป็นการ
 อนุমানทงไป เพื่อจะให้ทงตงทงจกทมมากแลจกทมน้อยเท่ากัน (๒) นักเรียน
 ศิษย์จกนเป็นพวกมุลศึกษาชั้นแรก นับอายุตงแต่ ๗ ขวบ ๘ ขวบเป็นคณ
 ไปจนตงอายุ ๒๐ หรือ ๒๓ เป็นท่งค คือย จากม อายุมาก นนพงตงเข้าไป
 โรงเรียนเมืออายุมากแลจกม บางที่อยู่ ในโรงเรียนแต่เล็กไปจนโต กม
 นักเรียนเหล่านี้กจกเป็นตองพอก คือนักเรียนอยู่ประจำพอกหนึ่ง นักเรียนมา
 เรียนแลจกสบบ้านพอกหนึ่ง พอกอยู่ประจำนนมกจแต่เรียนมาก เพราะได้
 เรียนวิชาทงกตางจกตางกัน (๓) ตีกถ่าวพัสตารในมาตกาท ๖ คือไป) พอก
 กสบบ้านคือไปเข้าเขนมานน มักเป็นนักเรียนเล็ก ๆ มาก กับนักเรียนบ้าน
 โกลตจกบาง เพราะเหตุคบคามาจรดาหรือญาติพนของเด็กนนจกได้ ใช้อุบายพิเศษ

คือ ถ้าเด็กคนใดอายุพอควรที่จะไม่ต้องเป็นกึ่งฉดด้วยมาก คือ ได้ใจได้ ก็มัก
จะย้ายไปใจเสียดึกทโกศบ้านหนทางคง ๕ ชั่วโมง หรือ ๖ ชั่วโมง เพอมให้
เด็กนอนเขยขึ้นมาบ้างน้อย ๆ หาไม่เด็กก็มธุระโนบ้านวันหนึ่งหลาย ๆ เทยว จะ
ไม่เป็นอันเตาเรียนเขยนอน อาจารย์ยกเขยนชอกชามาก แต่การทอยากได้
วิชา น บางทถูกเขยจนจนเดยตั้งหรือดลบกม (จะได้กิด่างด้วยดกษณะ
อาชญาทำโทษ ในข้อ ๘ ต่อไป) นักเรียนเหล่านี้มากทอตามพระสั่งเพราะ
อาราม ๓ มภกษ ๒๕๐ รูป พระสั่งรูป ๓ มคัษยอย่างมาก ๓๓ คน ๓๒ คน
อย่างกลาง ๓ คน ๔ คน อย่างต่ำ ๓ คน หรือ ๒ คน บางองค์ไม่มีเตย แต่
น้อยเตมท เพราะวากกษของค ๓ กคองมเด็กคน ๓ ถ้าหรบจะประกนของไซ
ของฉนทพระจะหยบกนเองไม่ได้ คงคคอนมานถวกกนค ถ้าพระ ๒๕๐ กคองจะ
เป็นเนแรกบเด็กอยใน ๒๕๐ เทานน หรือตาคจากดัก ๕๐ คนเทานน บางดค
เด็กมากกวาพระกม เพราะฉะนนวดในทกฉนเมอ ร.ศ. ๓๓๓ ทงพระอาราม
หลวงแสดตราชฎร ทคคิมบาญช แสดแต่ยงไม่ทมค ๕,๘๓๕ ๑ค นักเรียน
พระสั่งข ๕๐,๖๔๕ รูป นักเรียนสำมเนร ๓๐,๖๔๗ องค นักเรียนคัษยวด
๓๗,๖๗๕ คน ถ้าจะบวคจำนวนการเดาเรียนโบราณคึกษาในทกฉนนคยชน
ไปจนถงศักราช ๗๓๒ บนน คคเป็น ๕๖๓ ปีเพยงคอนกรุงศัรยชษาโบราณ
นักเรียนมจำนวนหลายล้านโกฏ กแลบรคาครทเป็นชระตั้งฉอนการเดาเรียน
ในเวถานน ครุใหญ่คคองคคัมภารเจาฉคชการน เป็นนทรวงษาทงภาษา
ไทยแสดภาษาบาดแทบทกองค สำหรับเป็นน ให้โอดาทคาคตั้งฉอนเนรนำหนาท
กจวคกรการเดาเรียน ฉนฉนย เตคชาคได้ทกอย่างน ๓ ครรของคคชระแสดพระ
ลुकฉค หรือครุสำมญกได้ คามทสำมารฉะฉนคคองชาชนตั้งหรือตาคตาม
ไม่รับรอนอย่างไร ถ้าจะเรยกวาโรงเรียนตามอำเภอใจก็ได้ ด้วยเป็นการ

ไป เขียนแล้วอ่าน ทศออกต่อไป ต่อแล้วท่องบ่น ฝ่ายเด็กที่เขียนก็เขียนไป
เขียนแล้วอ่าน ทศออกต่อไป ต่อแล้วเล่าท่องบ่น ที่เขียนไม่ได้ต้องจับมือให้
เขียน ฉากกันขรมไปตลอดบริเวณวิทยาลัย (ในเวลานั้นใครจะพูดกันด้วย
กระโตกือบไม่ได้ยิน) พอได้เวลา ๕ โมง หรือ ๕ โมงครึ่งหยุดไปพัก ๓
คือนักเรียนชั้นรหัททาการหุงต้มคณานุปัตตชาตนะเตรียมการฉนเพด พอ ๕ โมง
ก็หยุดเงยบหมด คงพักนอาหารกินเสร็จแล้ว ประมาณ ๕ โมงครึ่งหรือเที่ยง
จับบทการเล่าเรียนคงเวลาเข้าต่อไป แต่เวลานครพากันจำวัดหมด (นอนหลับ)
เหลือแต่เด็กกับบางทมครุรองคอยกำกับดูแลอยู่เท่านั้น แดเวลาคงแต่เที่ยง
แถมมาน นักเรียนทุกคน คงผกหัดแต่เขียนอ่านท่องบ่นเท่านั้น คือบ่าย ๓ โมง
๒ โมง อาจารย์ตนนอนมาตรวจให้ออกพักหนึ่ง สอบคพวงทศอเขียนอ่านไป
คชนเข้านน จะถูกตองแม่นยำอย่างไรบ้าง ถานักเรียนบางคนทแม่นยาค
ก็ไ้เรียนคอเคมชนไปอก นักเรียนทใดเรียนคอเคมทอาจารย์หมนเอาใจใ้
เชนน เด็กอนมกจะชมกนว่าทานรักเขามาก บางคนกชมกนว่าเขาบัญญัติ
แต่ทจริงนเรากเห็นใ้ว่า คนจำไ้แม่นยำเชนนน ก็เป็นบัญญัติอยู่เอง
อาจารย์กควรไปรดปรานอยู่เอง เพราะสอนให้เขาจำไ้ เขาหมนตั้งใจ ควร
เด็กเหล่านจะทำตามบ้าง อาจารย์จะไ้ไปรด อนงทใดกลดาวมาแล้วว
คอนเข้าเป็นเวลาเรียนเขียนอ่านคอเล่าท่องบ่น คอนบ่ายจึงเป็นเวลาตรวจแต
คอเคมนน อาจารย์บางวิทยาลัยทานกเปลยนคอนเข้าเป็นตรวจสอบทนักเรียน
อ่านเขียนคอมาแต่คอนบ่ายจนกอนแดคอเคมบ้าง ไปคอนบ่ายจึงเรียนเขียน
อ่านเล่าท่องบ่นคอใจเพอคอนเข้าอนหนานบาง ไปจนบ่าย ๕ โมงครึ่งหรือ
๕ โมงจึงเลิกการเรียน ถานอนโกนหรือเจคค้ำหยุดบ่าย ๓ โมง วันพระหยุด
ทงวน บางจกวันโกนหรือ ๒ คำนนหยุดเหมือนวันธรรมดา ถานักเรียนบาง

หยุดวัน โทษหรือ ๗ ศาสนาจนพระ รอมหยุดเดือนละ ๘ วัน นักเรียนไทยหยุด
 เดือนละ ๕ วัน กษัตริย์ต่าง ๆ มีเทศน์มหาชาติบวชนาคทอดกฐินเป็นต้น
 ตามอัครราชบัณฑิต ท่านก็ไม่ได้แบ่งพวกแบ่งชั้นละเอียดต่อนัก เพราะแบบ
 โบราณ ๆ อาจตะลุยก่าสักแต่ใครเรียนอะไร ไปถึงไหนจำได้แล้ว อ่าน
 ค่อยไปเขียนค่อยไป เล่าท่องไปอย่าหยุดเสียงหยุดมือลง ถ้าใครหยุดมือควร
 อย่างไร ท่านแต่ไปเห็นเขาหรือเจอเขากวางนมแต่เป็นบอกได้แน่ละ อ้ายไม่
 ขอดทนมอท่านนมมนคอยอยู่คนเดียว (ขวาง ๆ ๆ ๆ ๆ) อัครราชบัณฑิตจะได้อีกไว้
 กล่าวนในมาตกาที่ ๖ พร้อมกบวิชาหนึ่งลือค่อยไป บัดนี้จะกล่าวอัคราเวลาเรียน

อัคราเวลา

ตอนเช้า				ตอนบ่าย			
๑.	พจน	นม	เขียน อ่าน ๓	เทยจลปคาถ	ไป	เขียนอ่าน ๓	เทยจลปคาถ
๒.	,,	กข	เขียน อ่าน ๓	เทยจลปคาถ		เขียนอ่าน ๓	เทยจลปคาถ
)							
๓.	พจน	กกา	เขียน อ่าน ๓	เทยจลปคาถ	หนังสือ	อ่าน	กขณ กกา
๔.	,,	กน	เขียน อ่าน ๓	เทยจลปคาถ		อ่าน	,, กน
๕.	,,	กบ	เขียน อ่าน ๓	เทยจลปคาถ		อ่าน	,, กบ
๖.	,,	กก	เขียน อ่าน ๓	เทยจลปคาถ		อ่าน	,, กก
๗.	,,	กง	เขียน อ่าน ๓	เทยจลปคาถ		อ่าน	,, กง
๘.	,,	กค	เขียน อ่าน ๓	เทยจลปคาถ		อ่าน	,, กค
๙.	,,	กม	เขียน อ่าน ๓	เทยจลปคาถ		อ่าน	,, กม
๑๐.	,,	เกย	เขียน อ่าน ๓	เทยจลปคาถ		อ่าน	,, เกย

๓๑. เลข คณิตศาสตร์	เด้าท่อง
๓๒. มนต์ คณิตศาสตร์	เด้าท่อง
๓๓. ทำ โคศัพทหรือ ไวยากรณ์	ทำสอบให้คล่อง
๓๔. ทำ คณิต	ทำสอบให้คล่อง
๓๕. หนังสือเรื่องต่าง ๆ อ่าน	หนังสือเรื่องต่าง ๆ อ่าน

ในบรรดาแต่ละพวก ๆ นั้น วันหนึ่งก็เรียนทำไป จนหมดเวลาตามแต่
 จะได้ ทำนกำหนดให้ตามคน ถ้าพวก ๓ คงวันละครึ่งบาง ๒ ครั้งบาง บาง
 พวกทงายก็กำหนดจนละครึ่ง ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๓๓, ๓๒, ๓๓, ๓๔, ๓๕ นั้นเวลาไม่แน่ บางก็ย้ายไปต่อเวลาค่ำ เวลากลางคืนทำสอบ
 กมบาง แต่พวกมาแต่ตอน ก็ใช้ต่อเวลาเพลแล้ว (ย้าย) พวกที่ ๓๕ นั้น
 บางโรงเรียนก็ยกตอนเช้า คงอ่านแต่ตอนบ่ายเวลาเดียว เพราะแบ่งไว้เป็น
 พวกหุงต้มอาหารเพลเสวยพระ จะได้ก่ตัวพ่ดสารในกิจการ ขอบงคบท ๗
 ต่อไป

มติกถาที่ ๕ เครื่องเล้าเรียน

บรรดาโรงเรียนทั้งปวงซึ่งมีของใช้สำหรับการเล้าเรียน ควรนับได้ว่าเป็น
 เป็นโบราณศึกษาแท้ ๆ ด้วยว่าสรรพพดสิ่งของที่นักเรียนใช้หรือเป็นของมี
 ในโรงเรียนนั้น ล้วนเป็นของแปลกประหลาดกว่าของเล้าเรียนเวลาปัจจุบัน
 ทงสิ้น ถึงเคยจนกยงใช้ขยู่บางบางแห่ง แต่เกือบจะหมดไปแล้วนั้น คือแปล
 ว่าถ้าจะทำในเวลาไหนยากที่จะหาได้ คือปากกาอย่าง ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ไม่อย่าง ๑ บคนจะรวบรวมเครื่องเล่นเข้าตามหมวดหมู่ของนักเรียน
 เป็นพวก ๆ ดังนี้ คือ ๓ นักเรียนชั้นแรกพวกเขียน คือมี ๓ อย่าง คือ
 กระดานดำ ๓ ดินสอขาว ๑ ไม้บรรทัด ๓ กระดานดำนั้นทำด้วยไม้กระดาน
 กว้างประมาณคืบ หรือกว้างคืบหนึ่งนิ้วใหญ่สัก ยาวประมาณ ๒ คืบ
 ๓ คืบ กว้าง ๒ กระเบียดกว่า ข้างหน้าที่จะเขียนหนังสือบนโต๊ะกับเกตุยง
 แฉกทำด้วยเขม่าหมอกบนาขาวหรือขาวสุกก็ได้ ๆ ให้ดำติดแล้วฝังตะกั่วให้
 แข็งไว้สำหรับเขียน ๆ อ่านแล้วกลบไพนนอก ถ้าปะเดกชเกยรแล้ว กระดาน
 นั้นชนิดแดงจะหาดำคิดไม่ค่อยจะมี ด้วยเหตุว่าลบขรรคมดากเขียนแล้วอ่านแล้ว
 เวลาลบคอกอยเขามือไปบายกันหมอมาดบ ๆ เสียครึ่ง ๓ กบนาขาวหรือขาว
 สุกทุกคราวไป ถ้าเด็กบางคนเขียน ก็เตรียมถอยขามแซ่ขาวส่งกนาขาวเขม่ากับ
 กนหมอลำรองไว้ เวลาลบก็เขามือจุ่มลงลบ ๆ เสียทุกคราวที่ลบนั้น การตาก
 กระดานที่เขียนหมอกษทจะ ให้แห้งเร็ว ถ้าเด็กเขียนกลบนาดบแต่น้อยเพื่อให้
 แห้งเร็วถ้าเด็กบด ๆ บ้างมากกว่าครู ก็เทน้ำรดตงครึ่งกะ โหลตก่อนกะ โหลต
 รดเสียจน ไชก เรืองนพงสังเกิดได้ ถ้าคนไหนกระดานแดงอยู่แดงกเขานนแห้ง
 ดำรพคบดเกงดหดบดลาคเขาเปรียบครุอยู่เต็มอ กระดานนั้นเขียนจนไม่แฉ
 เห็นตงหนังสือ แต่ปากอ่านออก โอทเคยง ถ้าครูเรียกมาตรวจแดงแดง
 เป็นคอง โคนไม้แฉดงเลย คงไม้ไม้ชฉอกอายมอกบกระดานเขาจะเขกกัน
 ไปเถอะ กว่าจะระอบายนน อนงจชตากระดานนน แฉนทุกชยากอยู่อกถุด
 หนังสือหน้าฝน ถ้าฝนตกกลตางจนแฉง กระดานนั้นตากไม้ไคร้แห้งเลย ถุดน
 นบเป็นการ ขคชองชองนกรเขียนพอกเรียนนอย่างยง ถึงครูกหมคอบายทจะ
 สอนเด็กให้ตากระดานแห้งเร็วได้ ยกตงเรียนชงกระต่ายไปกระหนงนตง

พรมใจทกกระดานสำหรับบนน จงกลตงตนล่อนนไต้ หาไม้กจะเห็นยงตต
มอบนนยาก เสร์จแถงกตาทกแถง เป็นอันเขียนกนไต้เท่านน

ชน & เครื่องเงาเรียนสำหรับนกรเรียนพอกชูปม ๗ อย่าง คอมนต์มุดชาดๆ
๓ มปากกา ๓ หมกแกง ๓ มหนฝนหมก ๓ มไมบรรทตศ ๓ มเมงตลัธราชต
ตมต ๓ มคินล่อตระกณมตเต็น ๓ ตามทกตาดเครื่องเงาเรียนเป็นชนต ๆ นน
ในชอตนทวาคดอยตมตมกคยตมตไทยททาคดอยกระดาชชอย เป็นชองทำใช้
มาแต่โบราณหลายร้อยปี ถึงจนทุกอนนยกยงใช้กนอยแ่มอ แถงททำตมต
นนไมจ่าเป็นจระกต่างพัสตารไมกน เพราะเป็นค่างราชาชางชนตหนง ชงคจ
จระกต่างไมจ่าชางหรือการต่นค่างฮากก็ได้

แต่ปากกานนจ่าเป็นตองกต่าง โดยละเอียตตล็กหนอย ด้วยปากชนตนน
ในทกอนน ไมลู่เพรหลายนท ปากกานนใช้กนหลายชนต ชนตเตมทเตยว
พน จะใช้ชนตโตกอนหาลู่ทราวชตไม แต่ทโตทราวโตเห็นน เป็นปากกา
ไม คือไมไผ่เรานเองเหลาให้กตมคต่าย ๆ ตมล่อหรือชนเม่น แถงผ่าปลาย
แถงมคมเป็นง่ามประกบกัน แถงระวางให้หมกไต้ ทเรียกปากกานนท
เพราะมีตถฐานคต่ายปากนกก ๒ ชนประกบกนนเอง แต่เขียน ๆ ไปน
กตเขียนไมต คืองเหลาให้แถงมอก แต่ค่อมามมคคใช้ชนเม่นรองแถง
ระวางผ่าเป็นปากจาบ ใช้เขียนไต้เหมือนกน บางทกเอาหางแมงตาทะเต ผ่า
ปากจาบเขียนเป็นปากกาใช้ ไต้คทนคดอย แต่ไมลู่แถงมคมเต็นหมกอยชางจะ
ไต้ล็กหนอย ทใช้ชนยักนทแลโกหรือชนหางผ่าปากจาบ ใช้เขียนนทม ทเอา
แถงกตลาคมาพบคตปากจาบใช้เขียนนทม บรรคากปากกาทใช้แถงยกยายจ
เหลาน เตยอนนไมลู่ตองการนท เพราะมีปากกาใหม่ ๆ ใช้มาก หมกแกง
นทก ใช้หมกตา อย่างทเตยอนนเจก ใช้เขียนทจยอนน ทนฝนหมกนทกคต่ายท

เจ๊กเขียนหอยนูนเอง แต่ไม่บรรทัดสำหรับเครื่องเขียนนูน อยู่ข้างคามาก
ถึงไม่บรรทัดทางคางมออย่างทุกจนน ถ้าจะใส่ตบรรทัดส้มุดนูนก็ใส่ไม่บรรทัด
โบราณไม่ได้ เพราะว่าคนผู้แรกคิดทำไม้บรรทัดนั้นทำนกระดิ่งจนเท่าส้มุดแดง
วางไม้บรรทัดไว้เป็นคยสำหรับทาบลงคราวเดียว ตบรรทัดได้ ๕ เส้น ๕ เส้น
ไม่ต้องเตอนไม่เคย แต่ที่จริงไม้บรรทัดคู่ ๆ นั้นกด้าเนนความคิดมาแต่บรรทัด
เดยจนนเอง ก็แต่ใส่บาซดส้มุดนูนคองมในเครื่องเขียนดวย เพราะเหตุใดเล่า
คือส้มุดโบราณของเรานน หน้ากระดาษไม่สู้เรียบแต่เป็นกระดาษหยาบ
เนื้อหยาบ ถ้าไม่ขีดเส้นก่อนเขียนเส้นปร้าหมด แดปากกากดเสียเร็วด้วย
เพราะเหตุนี้จึงคองมเม็ดดส้มุดมอญ สำหรับขีดส้มุดให้เกลยงดวย ดินสอ
ดกจนนไม่จำเป็นกต่างคางมอย่างไ้ เพราะเขาใจได้ยุดดวยกันแล้ว ว่า
ดินสอหดยดวยดกต่างสำหรับดเส้นส้มุดนูนเอง ชั้น ๕ เครื่องใช้สำหรับนักเรียน
ทาคดมุดนูนม ๕ อย่าง คอมนหงด้อคมภรนุดไว้ครบด้ารบ หรือไม่ครบ
ตามแต่คความเพียร จะเรียนได้เพียงไหนก็ตามแต่คองมผาหือหงด้อเรียกฉา
ผาหือคมภรหง ทำอย่างปรกวดคปรชนกัน ผาหือคมภรนราคาสูง
๓๐๐ บาทชนไป เพราะใช้ผาใหม่คดาคดเยยรบบ บักรยยงคางมทเดยง ถ้า
อย่างค่า ๆ อยู่ใน ๓๐ ถึง ๓ บาทกได้ กระต่านชนวนแดดินสอพองนน ก็ใช้
อย่างนนักเรียนชน ๓ พอดเรียนเดชนนเอง แต่กกระเขียนนไม่มไม่ได้ เพราะ
เป็นชองด้าคญทจะได้วางหงด้อคมภร เมื่อเวลาเรียนแดจนาน ๆ มาจะเป็น
อาจารย์ผู้สอนหงด้อคมภร เมื่อเวลาเรียนแดจนาน ๆ มาจะเป็นอาจารย์
ผู้สอนหงด้อคมภรน จะตองบัญญัติศษยหรือ ศษยคอศษย จะตองบัญญัติครุ
หรืออย่างไ้ไม่ทราบแน่ เกิดมค้ำทายแด โคตงทายเรองกกระเยยชนต่าง ๆ
ตามทชาพเจ้าเจ้าโคตงน "ดีเท่า ๓๒ เคียร มีไส้จิงเจียนเรียกฉาเท่าทรงธรรม"

กคอรดองบัญญัติากนคุดาของทควไซอูทกจนทกจนนนั้น ไครจะตั้งเกดไม
 กากะเยยวามลกษณะเป็นปรการไคบางกรรมง ไมกากะเยยนตามทไซกน
 คอไมเหตากตม ๆ & อนเงาเรกตางแดหังทระลุ ยาวประมาณคอกเคษ ๆ
 แดมไมเหตากตม ๆ อก & อนลตล้งนลงกจาอนเกานพประมาณคอกหย่อน ๆ
 เจาะทลุดองขางทระลุดำหรับไคลลอกเชอกรอยนุกแตวคตออก มชาเป็นคตภา
 คาพน ล้งนบนแม่อก & มุมเป็นแม่แคะสำหรับวางพระคตภร ตามททกจนน
 ยงคองไซอูโดยมาก กแดไมกากะเยยนถาเชอกรอยชาคอกอกแตว คนอหน
 ไมเคยไซแตะกอยำไปจับเขาเตย คองคตางนเป็นเรอคเพลทเตยอ ถึง
 นกเรยนทไซ ๆ อูนน ปรกนถารอยกากะเยยเบทงหมด พระอาจารย์ผู้
 ลอนพระคตภรคองจะไมรับรองเป็นแน่ ไมกากะเยยนททาด ๆ อย่างปรณต
 บรรจงแตวกไซงาทงแตง กตงแคะลัดกตงตามคตาคาณมอชางไมถูกทเตยอ
 คองชอกนตามไครกหรือคความมงมเทานนทจะไดไซ ถาอย่างกตาง ๆ ลงมาก
 เพยงยอกเป็นงาควเป็นไมมราคาคาง ๆ เช่นไมแกวไมตามะเกดอเป็นคตน ชน ๖
 เครองไซสำหรับนกรเรยนแปงพระคตภรม & อย่าง คอพระคตภร ๓ กากะเยย
 ๓ ปากกา ๓ ชวดตรงกบหมก ๓ ไน ๕ อย่างน ไคชแงงพลัดดารไนชน ๕ แดว
 แดชวดตรงกบหมกนคองบรยายนคทหนอยจา ทำไมนกรเรยนชน ๖ น คอง
 มคอสำหรับไซ เมื่อเวตาเรยนจะไดจคกะเชยนควเลก ๆ ทอจารย์บอก
 ลำคญให้คตใจ ไคบรรทคทหนงล้องเรยนนน เป็นคตนว่าคกเดชเตนทาง
 ปรโยค เชยนควเคราเรหคัพทล้ง ๆ ทแปตยาก แดแกยภษรทคคเอารงจมเสย
 คองยจาสร้างนนเหตองคตาย ๆ กบไมถาน จมคตวไคแตงกเหมือนถานเปลา
 แดการไซเครองเชยนนคตงกบองคคณ ลู, จ, ป, ล, & ชงโบราณาจารย์
 วางบทลัรเรยญไคสำหรับนทจะทงคตเป็นองคเรยนแทนน ชน ๗ เครอง

บุคคลจะได้เรียงระเบียบเครื่องเล่นการเรียนแต่โบราณ
ที่ใดก็ตามมาจัดเป็นชั้นตามวิชาหนังสือ หรือให้เห็นง่าย ๆ ดังต่อไปนี้ข้างท้ายนี้

เครื่องเล่นเรียน

ชั้นที่ ๑ นักเรียนพอถเขียนมี ๓ คือ กระดานดำ ๓ ดินสอขาว ๑ ไม้

บรรทัด ๑

ชั้นที่ ๒ นักเรียนพอถอ่านมี ๓ คือ หนังสือ ๓ ทรองหนังสือ ๑ ไม้

หนังสือ ๓

ชั้นที่ ๓ นักเรียนพอถเรียนเลขมี ๒ คือ กระดานชนวน ๓ ดินสอพอง ๑

ชั้นที่ ๔ นักเรียนชอบเขียนหมกมี ๗ คือ ดินสอขาว ๓ ปากกา ๓
หมกแท่ง ๓ หินฝนหมก ๓ ไม้บรรทัด ๓ ตะกรวดขีดเส้น ๓ เมตดัดระบ้า ๓

ชั้นที่ ๕ นักเรียนพอถทำตอมมูต ๕ คือ พระคัมภีร์มูต ๑ กระดาน

ชนวน ๓ ดินสอพอง ๓ กากะเขย ๓

ชั้นที่ ๖ นักเรียนพอถแปลมี ๕ คือ พระคัมภีร์ ๓ กากะเขย ๓ ปากกา ๓

กระปุกหมกแดง ๓

ชั้นที่ ๗ นักเรียนจารมี ๖ คือ ไม้ตาน ๓ เหล็กจาร ๓ บรรทัดถ้าย ๓

ที่ชูปถ้ายบรรทัด ๑ อังชารบันไดแก้ว ๑ ดินบรองตาน ๒

ตั้งเขปเพียงเท่านั้นก็คิดว่า เป็นอันให้การเล่นของ โบราณศึกษา

สำเร็จความรูถวิชาชั้นตาสนถตางชั้นสูง จนถึงเป็นเปรียญได้ตามคตโบราณ

ประเพณมาตงน

มติกาที่ ๖ วิชาหนังสือ

วิชาหนังสือซึ่งได้ศึกษาเล่าเรียนกันมาตามโบราณนิทานนั้น ข้าพเจ้าได้

คิดรวบรวมเข้าดูตามโบราณตำรา ได้จำนวนหนังสือรวม ๕ เล่มดังนี้ คือ

๑. ประถม กกา ๒. สัปตกumar ๓. ประถม มาลา ๔. ประถม
จินตามณเต็ม ๓ ๕. ประถม จินตามณ เต็ม ๒

แต่ที่เป็นคัมภีร์เกดสำหรับให้หน้ทเรียนอ่านเล่นยังอกหลายเล่ม คือ เลือ

โค, จันทโครพ, อนิรุท, สมุทราโฆษ, เพชรมงกุฎ, สังข์ทอง, กาก,

พระยานกัทนัค, สัจฉัตรกษา, พระปรมคต เบมตณ ทคคชอมาตงโจนเป็น

สังเขป ยังหลายฉบับเต็มซึ่งไม่จำเป็นจะกล่าว ด้วยว่าเรื่องราวด่าง ๆ นกเป็น

เรื่องสำหรับอ่านให้หนังสือแตก (คล่อง) เท่านั้น อนึ่งโบราณตำรายังมีชื่ออย่าง

ในหนังสือประถม กกา นั้น คิดรวบรวมได้ชื่อสำหรับเป็นตำราพิเศษศึกษา

ออกไปอีกหลายอย่าง คือ ตำราโหรหมอดู (โหรศาสตร์) ๓ ตำราหมอยา

(แพทยศาสตร์) ๓ ตำราวิชาเลขใจทัยค้าขาย (เลขวิชาต่างๆ) ๓ ตำราวิชา

ช่างทอง ๓ วิชาเสมียน คือ อ่านเขียนแต่งใบบัตร์ทองตรา แดกกฎหมาย

กับบัญชีสามโนครวั วิชอักษรเฉียงไทย ไทยนับ ไทยหลง พราหมณ์

พุกาม แต่ละอย่างซึ่งเป็นตำราพิเศษทั้งนั้น แลมีคำอธิบายแนะนำวิชา

ต่างๆ นั้นโดยสังเขป แต่จะรอไว้กล่าวข้างหน้าต่อไป บรรดาโบราณตำรา

ที่ได้อ่านมาแล้วแต่สังเขปนี้ ล้วนเป็นวิชาหนังสือไทยทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นจะ

ได้อ่านโบราณตำราหนังสือขอมไว้ในลำดับนี้ด้วย ขอมไทย พระมาลัย ๓

หนังสือเทศน์ (แปดร้อย) ๓ พระมหาชาติ ๓

ก ข หรือเรื่องอะไรก็ได้ เขียนแดงลงด้วยปาก เครื่องสบท ไตกลางไฟเครื่อง
 เตาเขียนนูนหรือใบค่างงดู ๆ ก็ได้ เมฆหกเขียนต้นง้อคแดงหกขีดเขียนหมก
 เขียนรงค์ต่อไป การขีดถ่ายมออยู่ในนิกเขียนชั้นสูง แต่ได้พดลงการเขียน
 กพดอยเนื่องมาในลำดับเดียวกัน เพื่อจะได้นับในพดกเขียนเท่านั้น จำนวน
 หนังสือสำหรับอ่านนูน มอครามากน้อยคงน

การอ่านในกระดานดำ

นักเรียนพดกเขียนนูน เมื่อเวลาเขียนจบแล้วอ่านในกระดานดำนั้น จข

อ่านต่าง ๆ กัน หมู่ครูบางโรงเรียน เขียนแดงอ่านเสียงไปอย่างหนึ่ง บาง
 โรงเรียนอ่านไปอย่างหนึ่ง เช่นนมโนนอ่านว่า "นม โนมพุดทอทายยอ ดักทอ

ทม อะอาอออออออุอุอุอุอุ อุ เอ เอ ไอ ไอ ไอ เอ อ้อ อ้อ" ดำเนียงอ่านมีเอก

โทไปในตัวที่เดียว ถึงแม่ ก ข กอ่านว่า "ก ข ข ค ค เขาร ง

จ ฉ ช ช เขาร ญ ต ต ถ ถ เขาร น บ ป ผ ฝ พ พ เขาร

ณ ม ย ร ล ว ส ห พ อ ฝ บางครอ่าน พ้องงอ ณ อ ย ย อ ช อ น น อ

กัณมมอ เขาตั้งโยกคักหลังสระกต ดำเนียงแบ่งไป แต่ตั้งอย่างไรกต เวลา

แจกชุกอักษรตัว ข ณ น ก ก & ตอนไม่แจก เพราะถือว่าทอ่านอย่างน

คือ "เขารมอ" เป็นต้นเป็นคำตายทง & คำแรกไม่ได้ แต่ในแม่ กกา-

นนกอ่านประหลาดคองน ก กา ก ก ก ก ก ก ก ก ก ก ก ก ก ก ก ก ก

กั กั

กั กั

กั กั

อ่านทำนองเดียวกับอักษรกลาง มาแปลงทอักษรคานน อ่าน ค ค ค ค ค

๘. คำอ่านระคนมาตราว่าด้วยขมไม่ขมเขาขมปลาทขมก

๓๐. คำอ่านระคนมาตราว่าด้วยข้อแนะนำถึงสอนในการเล่าเรียน

๓๓. คำอ่านระคนมาตราว่าด้วยวิชาแต่จรรู้จักคิดถึงคุณครูบาอาจารย์

เป็นต้น แล้วให้ว่คุณต่างๆ

ก็แต่ในวิชาเรียนจนมาถึงจรรู้สอน เป็นการศึกษาที่แสดงว่าเป็นคนอ่านหนังสือ

แตกแล้ว (คือของ) ต่อไปก็หาหนังสือเรื่องต่างๆ ให้อ่าน คือ สิบนทกumar

๓ ประถม มาตรา ๓ จนตามณ ๓ กับเรื่องนอกหลายเรื่องที่ได้ออกข้อใจ

ในเชิงคั้น มาตรา ๖ น.แดงน อนงทอาจารย์เจ้าโตคงวช ใหญ่บุตร

เขียนนะโม กข แล้ว อ่านประถม กกา แต่สิบนเป็นคนมาน ถ้าจะนับตาม

กฎหมายฉบับใดชั้นหนึ่ง ถ้าเป็นนักเรียนมูลศึกษาศนตามคุณวิชา (ถ้าเรียน

มูลสำมัญ จะต้องอ่านจบประถมมาตราออก ๓ เต็ม) ในประถมมาตราที่พระเทพ

โมฬี (พง) จัตราชบุตรณะแดงน เป็นหนังสือที่โบราณนักปราชญ์ชมเชย

สรรเสริญยกย่องมาก แต่ได้เป็นหนังสือปรากฏคุณวิชาแก่บุตรหลานหลาย

๓๐ สำนักคนแดงด้วย เป็นโบราณตำราใช้ยึดติดต่อพระราชอาณาจักร ดังจะ

ได้บรรยายเรื่องเป็นข้อ ๆ ดังนี้

คำ ในหนังสือประถมมาลา

๑. ๑ ๓๓ บทยาน ๑ มาตรา กกา ขนค่นว้า ข่าชอยยอชู้ด พระ
มุนมมหา ๑๓๑ ว่าด้วยวิธีให้ว่คุณต่างๆ แต่คำเตือนสติในการเล่าเรียน

๒. ๑ ๒๘ บทสร้างคนาง ๑ มาตรา กน ขนค่นว้า ๑นช้อ กกา
จวสรรรคพรรณา ว่าอนชนไป ๑๓๑ ว่าด้วยวิธีพรรณนยศ แต่คือระกคมาตรา กน

๓. ๑ ๓๖ บทณบง ๑ มาตรา กง ขนค่นว้า อานกนจนสนประสงค

ฝนให้คัดตามฤกษ์กาล ทำวงศุโลกบาดช่วยระงับกระตโรคตยไชบ้วย พระทรงเมืองพระเดื่อเมืองบันดาให้ตราการเที่ยงธรรม เทพดำเนาทงไปคัมครองให้มหาชนเกษมสำนค

๓๒. ๑ วิธโคลง ว่าด้วยดิมมัตเอกโท & โคลงชนิดนั้นว่า พจนศุภาพดบเกาว่าที่ ฯลฯ แต่โคลงด้อย่าง & โคลงชนิดนั้นว่า อพยบายศ้แม่นอมรเมือง ฯลฯ แล้วต่อไปเป็นโคลงกระทู้แต่โคลงเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ตามที่ได้อธิบายมานกเห็น ได้ว่าในประตมมาตาน กกถาดวษา ทมประเภทดำหรบผู้ทเรียนตลอดคเรื่องน นับว่าเป็นองคเรียนได้คน ๑ ในหมู่นักปราชญ์ แต่เป็นเพียงคอนอ่านเขียนแต่แต่งต่าง ๆ ได้บ้าง จะเขาเป็นภุมสังเท่าจนตามฉนไม่ได้ แต่ในฉนตามฉนน เป็นตำราเก่าก่อนตำราทงปองทนของาเป็นตำราเรียน ไบราณแต่ยังเป็นบัญหากนอยู่ กับประตมกกาชงนักปราชญ์ทุกฉนได้เป็นคความค่างมา ยังไม่มีผู้พพวกษา ขาพเจ้ากนกวาจรดของเปรียบเทียบค ในคอนข้างหน้าคไปแต่จะแลฉกนได้หรือไม่ยังไม่แน่ กการแต่งคองกษรรมาในตำราฉนตามฉน มีกำหนดในตำรานนว่า คก ๖&๕ มะแมคก พระยาร่วงเจ้าไตเมืองศรีรังษนาตย จึงแต่งหนังสือไทยแต่แต่อักษรทงหลาย ตามพากยทงปองฉนเจริจาชงกนแลฉน แต่คองนแต่งแต่แม่อักษรไว้ (พยัญชนะรูปคัว ก ข) แต่จะได้แต่งเป็นปรกคจการห้ามได้ แต่กุดบุตรผู้จะอ่านเขียนเป็นอนนยากนัก แต่อนงแม่หนังสือ (ทุก ๆ มาตรา) แต่ ก กา ฯลฯ กน ฯลฯ เกอข ฯลฯ เมืองฉนมกได้แต่งมอยแต่พระยาร่วงเจ้าจึงแต่งแต่รูปอักษรไทยค่าง ๆ แต่อักษรฉนมค่างทพพากยนนเคนมแต่คองน พระอาจารย์เจ้าผู้มบญญา ขาจะให้อคถารจึงแต่งกักขไว้คองน เพื่อจะให้กุดบุตรอนเตาเรียนพจารณาเห็น คคเคนมแต่แม่อักษรฉนมคองน

ดึงหพพากย์ แปลว่าพราหมณพากย์ (ลังกา) สยามพากย์ (ไทย) พุกาม
 พากย์ (พม่า) หริภุญชัยพากย์ (ลาว) เตตงพากย์ (มอญ) มคธพากย์
 (คำพระ) “ในคำที่ว่าดึงหพพากย์ ท่านแปลว่าพราหมณพากย์นั้น ข้าพเจ้าผู้
 เรียบเรียงหนังสือนี้ จึงเต็มใจว่า ดึงกา ดึงทวย เห็นว่าพราหมณพากย์นั้น
 คงเป็นตั้งตั้งฤคพากย์ แต่พระอาจารย์เจ้าท่านไม่ออกชื่อคำตั้งตั้งฤคพากย์
 ในพากย์ต่าง ๆ นี้ เพราะที่ท่านเรียกดึงหพพากย์ หรือพราหมณพากย์นั้น
 ที่จะเข้าใจถึงกันด้วย” แด่ก่อนไปก็แต่งด้วยวิธีพิสดารต่าง ๆ อย่างที่เรียกว่า
 คำคู่คำพ้อง (คุดยพจน์) เป็นต้น ไม่จำเป็นที่ข้าพเจ้าจะกล่าวพิสดาร คือให้
 ฟังเข้าใจได้ว่าคำใน มัชฌิมภาคนิ พระอาจารย์เจ้ากล่าวด้วยวงวิภาคเท่านั้น
 ต่อไปก็กล่าวด้วย โคตงฉนัททกาพย์รายกถบทต่าง ๆ โดยละเอียด สุ่มคมภรรยา
 ยากทุกถมบุตรบัญญัติเขาจะเรียนรู้ได้ เป็นภุมจินตกถาแท้ แต่ถนบในวัช
 ฉนัททกษณ นนเอง ครนตวจตุเรองราวกกกอน คือในจินตตามณเดิม ๓
 โคกถาวความคงได้บรรยายมาแฉฉน ครนมาถงเดิม ๒ เขากษาคความใน
 เบองตนถงฉนมัชฌมภาคนน แด่ตอมากยงวาทอวยจร ฉนนบเนองใน
 ฉนัททกษณอกแฉมประเภทพิสดาร ซึ่งท่านได้วางไว้ให้เขนตออย่างแกม
 จะศึกษา แด่วประพนชความตาม ศษ ส หงสาม หงไมมฉน ๒๐ แด่ไม
 มถายเขนถาตบมาฉนฉนฉน แด่อักษรสารเลขสารถงฉน ไทยนับไทยหลง
 ฤาษแแปงสาร แด่วัชโคตงฉนัท เป็นอเนกประการ แด่โยนคำพิสดารไป
 ถงวุดโคไทยอก เกือบจะวางฉาของโบราณถาราดเดิมซึ่งเป็น โบราณคึกษา
 พิเศษ จะหาถาราดเดิมอยากนักในฉนฉนฉนฉนฉน ให้ท่านเป็นเอกเททเตยว
 ถาจะชมเชยสรรเสริญไปก็ไมรู้จบถง ขอรจบริตใจจะได่ถากถางโบราณคึกษา
 ไมมาตราทถถาวมานนต่อไป

ฌอเบญจ ๓๐ ทิศ ฌอฉ ๓๖ ฌอศัพ ๔๒ ฌอชฎี ๔๘ ฌอนพ ๕๔ ฌบแม่ฌอ ๑
 ศัพเอกาศัพ ๗ ศัพโท ๓๕ ศัพศร ๒๓ ศัพจกวา ๒๗ ศัพเบญจ ๓๕
 ศัพฉ ๔๒ ศัพศัพ ๔๘ ศัพชฎี ๕๖ ศัพนพ ๖๓ ฌบแม่ศัพ ๑
 ชฎีเอกาชฎี ๘ ชฎีโท ๓๖ ชฎีศร ๒๕ ชฎีจกวา ๓๒ ชฎีเบญจ ๔๐ ทิศ
 ชฎีฉ ๔๘ ชฎีศัพ ๕๖ ชฎีชฎี ๖๔ ชฎีนพ ๗๒ ฌบแม่ชฎี ๑ นพ
 เอกานพ ๘ นพโท ๓๘ นพศร ๒๗ นพจกวา ๓๖ นพเบญจ ๔๕ นพฉ ๕๔
 นพศัพ ๖๓ นพชฎี ๗๒ นพนพ ๘๓ ฌบแม่นพ ๑

วิชาเสาศรมแทน คอนไปทำนอาจารย์สอนเดาวิชาเขยต (ตบหรือขยม)
 ตามททงานเกณฑ์ให้เดาคงน เขยตเอกเป็นนพ, เขยตคนพเป็นเอก, เขยต
 โทเป็นชฎี, เขยตชฎีเป็นโท, เขยตศรเป็นศัพ, เขยตศัพเป็นศร, เขยต
 จกเป็นฉ, เขยตฉเป็นจก, เขยตเบงคกงเบง, (ทจริงเขยตเบญจ)
 เขยตคนพเป็นชฎี, เขยตชฎีเป็นนพ, ฌบบทเขยตแทน คอนไปจะให้ทำ
 วิชาเลข ๆ นั้น ไม่ใช่ตัวเลข ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ห้ามได้ทำนศค

เขาหางเลขมาใช้ คือจะให้เขียนเร็วดังน $\sim \vee \vee \vee \vee \vee \vee \vee \vee \vee$

แดงให้ทำนพพตคองเลข ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ แดงเอา ๒ คุณ ๒
 หาร ทำได้คตองแดงคอง ๑ ๑๓ ๘ เอา ๓ คุณ ๓ หารคตองแดง คอง ๑ ๑๓ ๑
 ๘ เอา ๕ คุณ ๕ หารแดง คอง ๑ ๑๓ ๘ เอา ๕ คุณ ๕ หารแดง คอง ๑
 ๑๓ ๘ เอา ๖ คุณ ๖ หารแดง คอง ๑ ๑๓ ๘ เอา ๗ คุณ ๗ หารแดง
 คอง ๑ ๑๓ ๘ เอา ๘ คุณ ๘ หารแดง คอง ๑ ๑๓ ๘ เอา ๘ คุณ ๘ หาร
 ถ้าทำคุณหารได้คตองค บางทกให้เตยไปทำ โคศัพทเศยง แดงคองคอยทำ
 นพพวงนพพน หันสมุดคตอภายหลัง บางครูกให้ผกหิตนพพตคองนพพวง
 หันสมุดให้เตยเพองเศยงคองนงให้ทำโคศัพ แดงคองคองคองคองให้เวยมน เขา

เฮา ๕๓ หาร โศกัฬ ๖ ตั๋วตั้ง ๓๓๓๓๓๓ เฮา ๓๓ หาร โศกัฬ

๑๓๑

๑๑๑๑๑๑ ๑๑ ๓๕ หารกัได

๑๑ ๒๓๓ หารกัได

๗ ตั๋วตั้ง ๓๓๓๓๓๓๓๓ เฮา ๒๓๕ หาร โศกัฬ ๘ ตั๋วตั้ง ๓๓๓๓๓๓๓๓

๑๓๑

๑๓๑

๑๑๑๑๑๑๑๑

๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑

เฮา ๗๓ หาร โศกัฬ ๘ ตั๋วตั้ง ๓๓๓๓๓๓๓๓๓ เฮา ๘ หาร

๑๓๑

๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑

โศกัฬ ๓๐ ตั๋วตั้ง ๓๓๓๓๓๓๓๓๓๓๓๓ เฮา ๕๕๓ หาร หมัดจือโศกัฬ

๑๓๑

๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑

๕ ๒ ๕ ๒๓๔ ๕
 นแล้ง จึงเขาวงเตาเบญจมาตรา ๕ อย่าง คือมาตราตั้ง ๓ (ขนาด) มาตรา
 ตอง ๓ (จุ) มาตราข้ง ๓ (น้ำหนัก) มาตราเวตา ๓ (กำหนด) มาตราเงิน ๓
 (ราคา) แล้งจึงหักกระจายมาตราแล้งรวมมาตราแล้ง ค่อยไปตั้ง โศกัฬ ๕ อย่าง
 คือ โศกัฬตอง, มาตรา, เตนา, หน้าไม้, แล้งจนฉวางค่อไป แต่ฉวางนหม
 ๒ อย่าง คือฉวางเซ่งชก ๓ ฉวางเกรัต ๓ ทเรียกวาฉวาง ๕, นหม ตองตงแต่ ๓
 จาพอกชนไปจึงเรียกวาฉวาง ฉวางเซ่งชกนหมตองพร้อมตองยวช ๗ อย่าง คือ
 มีจาพอก, จาขง, ฉวาง, นกรพยห, ทพย, พแนก, ต่งนฉวางเกรัตนหม
 มีไม้กรบยวชทง ๗ แลแบ่งชอชออกไปอีกหลายอย่าง มีเรียกชอวาฉวางเกณฑ

๒. เขียนแจ้งวาทกราบ ๓ หน้า ไม่ออกกักตองบอกให้วาทละค่า ๆ จนจ้งได้

๓. เวลาตบพนมของกราบกระดานพน ๓ หน้าจ้งตบได้ (บางครุตั้งมือเขียนก
 คของกราบ ๓ หน้าก่อน) ถึงพวดกทอาณหนึ่งสี่สี่สมตกคของกราบอย่างเคียดกน
 เมื่อเวลาเริ่มจระอาณกราบ ๓ หน้า อาณจขบแล้วหรือเวลาเลิกกราบอีก ๓ หน้า
 การทเตกกราบนในระยะในจนทพงคจน ถ้าเป็นนกรเรียนไปนชกบ้าน เข้ามา
 ถึงคองเขาไปกราบครุ ๓ หน้า จ้งตั้งมือเรียนหรืออาณกราบกระดานหรือ
 ทนงสี่สี่ตามทน เวลาตบหรืออาณจขบ เวลาเลิกกราบกระดานหรือทนงสี่สี่ ๓ หน้า
 ถ้าเวลาตบขบบ้านหรือลาพเคียดกราบครุ ๓ หน้า การลาพเคียดน ถ้ากตขบมา
 ทนในจนนหรือจนอนคองกราบครุอีก ๓ หน้า ถ้าเขาทนงสี่สี่เขาไปคอตครแรก
 เข้าไปกราบครุ ๓ หน้า คอตแล้วจระกตขบชอกมากราบอีก ๓ หน้า ถ้าเป็นนกรเรียน
 นอนนคอตทนงสี่สี่คากกราบครุอีก ๓ หน้า จระกตขบชอกมากราบอีก ๓ หน้า ถ้า
 ทากกระดานหรือทนงสี่สี่คกไตคณ คคองตามตงไปกราบชอกมาโทษ ๓ หน้า
 แล้วจระเขาชอนมา ถ้าพงใจตมตงคคองชอกมากราบ ๓ หน้า จ้งพงหรือจาง
 เตียดใหม่ ถ้าชกนหรือเทียดนกระดานแต่ทนงสี่สี่นคคองกราบ ๓ หน้า (แต่เวียง
 นขางททามเพมอาชญาเขียนขาง ๓ ท ๕ ท ๓๐ ท แดงแคคกร) ๕. การท
 ไม่กราบ ๓ หน้าก ๆ จระนหมไชชคกเขียน อยู่โพ ๓ ท ๕ ท ๓๐ ท คคองไม่
 เรยวคเหตาคากบไว้ง่าหรับความผิด ชอกท ๕. นน ๓. ห้ามไม่ให้เทียดนหรือ
 ชามกระดานแต่ทนงสี่สี่ ๒. ห้ามไม่ให้ตบกระดานด้วยนไชกคนคากแห่งชา
 หรือตบกระดานจนหมคตคค่า แดคากกระดานไว้งจนแห่งเกนไป ๓. ห้ามไม่ให้
 ทงกระดานหรือทนงสี่สี่ใจทอาณน คคองเกบไปใจคามทง่าหรับเกบ ๕. ห้าม
 ไม่ให้กระเดารองาททบคชกคชยค่างากน ๕. เวลาพระนคองมานงคคองคคอง
 ห้ามไม่ให้พุดจาค่าหยาบถึงอจจจารบปัสส่าจะแดพงเข้าหยอกตอเตียดนทนเขมคน

๖. เวลาพระเจ้าวัดห้ามไม่ให้ยกทัพ ไครมครามตงตงหรือเวลาอนกเหมอนกม
๗. ห้ามไม่ให้ถกถกตั้งของต่าง ๆ มตินสอเบตนัน ๘. ห้ามไม่ให้พูดจา
หลอกถองครบาอาจารย์แลเพื่อนศิษย์ต่อกัน ๙. ห้ามไม่ให้เล่นการเดินต่าง ๆ
ในเวลาเรียนหนังสือ ๑๐. ทุกข้อที่ห้ามนนักเรียนต้องรับโทษเขียน ๓ ท ๕ ท
๓๐ ทเป็นต้น หรือมคณุกตามโทษหนักแต่เบา บางที่ถูกตีบ้าง (คือไม่กำหนด)
กิจการ คือการทำตามข้อบังคับแต่ผลหตุกรรมมารยาทนตงน ๓. เมื่อกถึง
เวลาเขานกเรียนคนนอนแต่แบ่งเป็น ๒ พวก คือเขาคตทบาครแต่ไปรับบาตร
พระพวก ๓ อยู่ทากบฆาจด้ารับของณตงนาปูบคหอนนพวก ๓ ๒. พระ
ณแต่ช้อยกนดังถ้อยโถโธชามบัตถวาทเชตตางเกบจางตามท ๓. จวนเวลา
เพดกทาการกบฆาจดพวก ๓ เด็ก ๆ กช้อยหยับตั้งของกบนาใช้นาณน ปูบค
คตตาย ๆ กบเวลาเขานน ๕. เด็กเรียนแต่กทาผลกหคพนคกนาค้าสำหรับใช้จน
หน้า ๆ คอไป (พดกทเด็กแทททานกแบ่งให้ทาแต่ทจระทาได้) แดเทกกระโถน
ตงนารอนเจียนหมากพดเป็นคณ (เป็นบางคณ) ๕. ถางหญ้างคตบัตถวาทรอน
คตพนค้บตในบริเวณจคทงไป (การโยธา) ตามแต่จันใดทาานอาจารย์จระตั้ง
๖. จนพระคตองหาคอกไม้ถวายพระคตอย กแต่ในมาคกาท ๘ นกไซตาง ๆ
กนไปบ้าง บางอารามกมคตถาวตไปอย่างอน แต่เคยจนตามจตนอก ๆ ออก
ไปกยงคองอยู่ตามทโตมรรยายมาแต่คณจนปลายน กนบวาเป็นจช โบราณค้กษา
ชงผลประโยชนจจะเกิดมแกบคคตมากนอยอย่างใด ข้าพเจ้ายังไม่มีโอกาตท
จะกถาวในทนให้พอได้ คตยจการค้กษาฝ้ายบาตยงหาใดกถาวไม้ บคณจจะ
ขอเพมเตมค้าสงสอนชงมอยู่ไหนทชงโบราณค้กษา ตามค้าโบราณา-
จารย์กถาวได้ แต่จะชชอกยจางเป็นช้อ ๆ ตามคความเดิมของทาานทโตม
เมตคทาประทานโอภาทไว้สำหรับ โบราณนกรเรียนทงหลายตงคตอไปน

๓๘. คนที่เป็นเชอกระกูดกต คนทมิฬค้ค้กต คนทมิฬพยัดมบต
กต คนทรูปงามกต ถามบัญญัติวิชาความรู้อยกนบจากตรงแท้

๓๙. ผู้ (นักปราชญ์) ม้อยู่ไกล ๆ เพื่อนฝูงทั้งหลายเขาพากันเล่า-
เรียนออกเชิงแซ่ ลู่ไม่ไปเรียนเหมือนอย่างเขาถเป็นทอประกศอดสูแก่ใจของ
ตนเอง

๔๐. คนที่อยู่ไกลนักปราชญ์ไม่เล่าเรียนจดชานน ทานเปรียบเหมือนกบ
อยู่ในสระบัว เกสรบัวหล่นถูกหัวกบก็ไม่รู้จำหอมเลย

๔๑. งงตุแมลงผิง เกิดตั้งอยู่ไกล กอศล้าหบน มา เทยจ หว คอก ไม่หอม
เปรียบเหมือนคนหมิ่นไปหาครูเรียนวิชา

๔๒. ตกษณะคนทชเกยจชงไม่เอาอย่างใครนหม คอยแต่จะห่างครแด
ไม่แแต่คู้ดงโต ถึงจะเตือนก็ทำไม่ได้ยอมพอใดทกหนไปชุ่มนอน หรือหลบตไป
เท่านั้น

๔๓. กิจการทหนักเวยพทงหลายทานน คนชเกยจกทาหนานวคอยจอง
หงบดแงพอกนพอนกคอยหนไปเสยกอน

๔๔. ครูหาศจมาชชตะคอกกพุดจากตงกลอกแกตจ ทาหน้าตาเทจอกถาน

๔๕. การทไซ่สำนวนบตพลจวนน ถาถูกขางครูจะผูกมยทงแข่งนประจาม
ให้โตอาย เพื่อจะทรมานให้หายเกยจความแแต่เขยพหลจจนลาย ก็จะได้ความ
ชอกช้ำใจมาก

๔๖. นแนมกเวยพทงหลายครยศล้าหคกเคอนจวกลต่างชา ๆ ชาก เพื่อ
จะให้ส้เจาด ออย่าพากันเทยจนวนทาคูจวจจกจก แแต่จ่าคำครูไปพุดล่อเตยน
เดนเช่นน

๒๘. เราจะเตือนใจ   ส้อย่าใช้ถ้อยคำที่ไม่เป็นภาษา (คำพูด) ดัง
 “หนอแซ่ หนอไซ” พุศกนั้นจนไม่มีใครจะฟังได้ทั้งไม่เป็นเรื่อง จงออกคำให้
 ท้องบ่นอวิชาที่เล่าเรียนดีกว่า

๒๙. ตั้งใจรู้จากแต่ตั้งยังไม่โตเรียนนั้น   ควรจะเพียรเรียนวิชาเข้าใจให้
 แน่นนอน   แลอย่าไปประชันรู้ ถ้อยคำท่านองที่ครูไม่ได้ตั้งสอนมาจากท้องบ่นให้
 เสียเวลาเลย

๓๐. การที่ครูสอนไม่จำนน   ก็เพราะตั้งใจไปมีจุดประสงค์ด้วยเรื่อง
 ต่าง ๆ ที่ใช้ประโยชน์จริงจะต้องถูกไม่เรื่อย

๓๑. คนที่ตน   ย่อมตั้งใจคอยสังเกตคำสั่งสอนของครู ๆ สอนตั้งใจจึง
 ชิมซาบซาบเอิบหัวใจจำได้แม่นยำ

๓๒. คนซึ่งตั้งใจไม่อยู่ในคำสั่งสอนนั้น   ถึงครูจะสอนเข้าสอนคา   ก็เหมือน
 กับคนนำใส่ตะกร้าให้ตรงไปหมด

๓๓. การที่ชักชวนกันเที่ยวเตร่เร่เดินเข้า ๆ เย็น ๆ นอน   ก็ชื่อว่าเป็นคน
 ไม่เชื่อถ้อยพ้องคำครู   ถ้าเชื่อถ้อยพ้องคำครูของเล่าเรียนท้องบ่นเล่าเรียนนั้นแหละ
 ครูนับว่าเป็นคนดี

๓๔. จงออกคำให้ตั้งใจเล่าเรียนเขียนอ่านเลขมานาทุกประการไว้   ถึง
 ปัญญาจะเขลาเล็กน้อย   ถ้ามเพียรมากแลงก็อาจดำริได้ประดังคให้เป็นที่
 คนยำเยงเกรงขามได้

๓๕. ถ้าไม่เล่าเรียนมัวแต่คบเพื่อน   พาคนเที่ยวเดินเล่นคางงอน   จะเอา
 วิชาความรู้มาแต่ไหนได้   คนทั้งหลายใครเขาจะยำเกรงคนโง่เล่า

๓๖. ความร้นจะหาตั้งโตเปรียบได้โดยยาก   เพราะเป็นที่พองตัวเองก็ได้
 ทำให้ความมั่งมั่งได้   ให้ความมั่งงาราคเป็นใหญ่ก็ได้   เงินทองทั้งปวงก็มาแต่
 ความรู้ทั้งนั้น

๓๗. ขยำตำรกริชกช พุดจ่าโข่งบ้างเต็น โสคกระโคต โผนโครมคราม
หจเวาระหวไทรนเครง เป็นการแ่งตงกรยาชังแแต่ไม่เกรงครุบาอาจารย์

๓๘. การทเตนหวกรนเครงทำตงทำ โสนอตกกระทกกริก โครมนน เป็น
การแ่งตงกรยาไม่สุภาพ ทำให้สัปรุชสุดใจคตินนินทามาถึงครุดังยว่า ครู
ไม่ผกหวสังสอนเด็ก

๓๙. แแต่แท้ทจริงครได้พร่าสังอนเข้ากาอตรา ฝ่ายสู่เจ้าไม่จำคำสอนไม่
ทำตามสอน จึงพาให้ค่านนทาวารายนนมาถึงครู ๆ ก็ได้ค้อจามร้อนใจ เพราะ
สู่เจ้าทงหลาย

๔๐. จระศีตปอทยากมทงปองชงนบจาเบนการงานคณ แแต่ทงเบน
ศกตเบนศัรณ ก็เพราะทสู่เจ้าพาทนมาชยุดควาเตาเวเรียนนเอง ก็เมอมาชยุดค
แแต่ไม่ตงใจเตาเวเรียนนชาไม่ฟังคำตงสอนของครูแแต่ จระรู้อะไรได้เตา

๔๑. เวตาบ้ายเขนเตกการเวเรียนแแต่ พากันเอาแต่เตนจะเป้นประโยชน์
อะไร ชงนกันศกนมาใจไซ้หาผกหาพินมาตำรองใจ เพื่อเข้าเพตงนหน้า
ค้อไป ก็จะเป็นประโยชน์ทงครูแแต่ศัษย

๔๒. เมอหยุดการงานแแต่ ถึงเวตาเตาเวเรียน (ยังไม่พตบ) ก็จง
อุดง่าห์เตาเบนสังวชยายทงสังอ ทอชช่าตอบสงนให้ชานาญถูกถ้วนทุก
ประการ

๔๓. บรรดาทงสังอสังวชยายทงเบนน ถ้าคบตงแแต่จงตงใจ
เคารพกราบตง ๓ นนเบนนค แแต่จงมาคระเตรียมประทบชวาตาจุดถวาย
ชคนอาจารย์ แแต่ทานาไซ้ใจอย่าง ๓ นานนอย่าง ๓ แแต่หาทมากพตบทร
มาถวายค้อย (นามสังออย่าง) ค้อนาไซ้ใจอย่าง ๓ นานนอย่าง ๓ แแต่ทานน

๕๐. ค่อย ๆ โกงนวดไปแก้เส้นอาเจียน แดงมหาดเรอคลื่นเหียน
 ตมจางเวียน ตมมัทหนามัวตา ตมแถบในอกตมพัดจำใส่แดตมกล่อนมีอากาศ
 ให้รุ่มร้อน ตมกลุ้มฉวยญาณให้ค้อยนวดพันไปถว่าท่านจะหัดขี้
๕๑. ถาอาจรวขจาวตแดง ก็ค่อย ๆ พุดจาตั้งต้นทหนักนด้วยข้อตั้งตั้ง
 ค้าง ๆ ให้ชดเชย ถาคัดขคบทโคมทหนังกตจจจำใจโค่ตามครูให้ท่านอธิบาย
 สู้ดแล้งแต่อย่าให้มข้อตั้งตั้งในการเล่าเรียนเกศชนได้
๕๒. เวลาททานจางคณน ก็ของเตรียมหมากพุดบหริ ใจอกเหมือนกัน
 เพอคนนอนชนกลางคนตกจะได้อนแกคณนได้แกเปรียวปากด้วย
๕๓. แดงค้อยเขยอนศวกกราบจางตง ๓ ทนก่อนจึงค้อยเดินมาสู่ห้องของ
 คนท้องบ่นค้อไป อย่าได้แด้ตงคความเกยจคร้านค้อการเรียนเดย
๕๔. แดงค้อยจตสังการะชูปเทียน ดอกไม้บูชาพระรัตนตรัยเจ้าเป็นนคย
 เสมอไป

ว่าด้วยเวลานอนของนักเรียน

๕๕. เมื่อเวลาจะเข้านอนนอน ให้ปลงใจปราศจากกังวลทั้งปวง
 แดงตั้งใจให้เบิกบานในการกุศล นมัสการพระรัตนมตแดทของบณฑครูสอน
 ใจเก่า ๆ กนถม
๕๖. เวลาจะง่วงคมนตให้วพระทงบหนน จงคังใจประพฤคคนอย่าให้
 ง่วงเหงาหาจนอน จึงทำการนนเสยก่อนให้ได
๕๗. การทงบ่นภาวหนน นบในการบุญให้คณมากแด้จ้อคจาดภย
 อ้นครายโทษค่าง ๆ (ห้ามกนทะเลาะจวาทเทยวเตรได้ด้วย)

๕๘. อาณัติให้พระสังฆมณฑลนั้น กล่าวว่าเป็นการเจริญทรัพย์
 สัมบคอายุบุญญามีความลุ่มลุ่มบาย ปราบจากโรคภัยไข้เจ็บด้วย (ไม่ได้เทียบ
 กตางคนทำทรัพย์ไหลบหาย เติไม่เป็นที่เปิดองอายุตั้งซารให้เห็นคเห็นชย ไม่
 ต้องถูกนาคางทให้เกิดโรคปอดคัรชะเป็นต้น)

๕๙. การสังฆมณฑลให้พระท่งบ่นนั้น ไม่เป็นการบังคับอย่างใดตาม
 แต่จะมอศสาหะ แต่จะขาดเจตาไปนั้น ไม่ควรเตย ทงเจตนาอนแตคนนอน
 ทุก ๆ วัน

๖๐. ให้พระสังฆมณฑลแต่ คองกราบ ๓ ทน จงยมนชนลัดคบคเมาะ
 หมอนทนอน ให้ปราศจากละของมงแต่จจงนอน

๖๑. วัชกัจการอาหาร

๖๑. ห้ามไม่ให้คนเรียนทุกคนนอนช่าย (คนนอนก่อนไก่) แดจ
 ผกหัดการนอนไม่ให้ชมเซาละเมอเพื่อพก (ตั้งกันคอยปลุกแต่ครูปลุก)

๖๒. คนนอนแต่จกให้ตงใจชนบ้านมองใต้ กราบไหว้นมัสการพระ
 เหมือนกัน แดครกคองตรวจคราดงชรรมทราเรียนมาต่าง ๆ ช้อไตจะ
 บกพร่องพันเผืออย่างไรจะไตรู้

๖๓. พอเจตาสว่าง (ได้อรุณ) จงหาไตจุดไฟไปก้อทครจในเตาไฟ
 แดงหยับหม้อชางไปตางเสยก่อนจกรอกชางสารตงค้อทหตง ชางชางแต
 จงตงไวบนเตาให้ทันเวลา (ทันไฟ)

๖๔. ให้จคแจงปรุงเครืองคัมแกงไปพตาง เมื่อเจตาคงหม้อชางอยูนน
 ถาเซคหม้อชางปลงแดจจะไตตงหม้อแกงหรือคัมผกให้ทมิ ๆ กนไป แดจท
 กบชางต่าง ๆ มีการปงจยยาเป็นต้น

๖๕. อนึ่งเวลาทำกับข้าวนั้น ห้ามไม่ให้พูดจาปราศรัยกันออกนอกที่กรีกไกรม
 พล่ามเพดอะ เกรงนามุกนาตายจะกระเซ็นกระเด็นตกลงในเครื่องกับข้าว
๖๖. การที่ให้นามุกนาตายตกลงในกับข้าวของกินเช่นนั้น ถือว่าบาป
 กรรมชั่วร้าย เวลาตายแล้วอาจไปตกนรกแต่ไปทนวิบากเป็นเปรตเตร็จฉาน
 อดอยากยากแค้นนานนัก
๖๗. จงตรวจตราดูแต่แมตงหวแมตงฉวน กัมชาติศกต้ายอย่าให้ม
 ดูแต่ต่างเซตถวย โถ โอซามให้สะอาดหมดจดจงดี
๖๘. เสร็จแล้วยกสำรับมาตงถวย กรองน้ำที่ได้สะอาดด้วยขรรmgrก
 (หม้อกรอง) อย่าให้มดวนาผงเฝ้า ประเคนอาจารย์ฉิน
๖๙. เวลาพระฉินนั้น ต้องนั่งระวังคอยเฝ้า ๗ อย่าได้ผินหลังให้ครู
 คอยตรวจตราดูแต่ ห้ามไม่ให้พูดจาซ้ออออง เห็นกับข้าวสิ่งใดท่านชอบฉิน
 ก็จงหาสิ่งนั้นมาคอยเพิ่มเติมให้ท่านฉินจงพอครอง
๗๐. เห็นท่านฉินจวนหอมแล้ว จงไปเตรียมกตั้งยามาดำรองไว้จุด
 ถวายสำหรับท่านได้สูบแก้ โรคคัมจุมุคน้ำมูกไหลแต่เกดซ์ (หมากพลุ) มา
 ปอกคำทำใจถวายท่านฉิน เมื่อนั้นจนหมดแล้ว
๗๑. แล้วยกสำรับมาชวนกนกันอย่าทะเลาะวิวาทแย่งชิงกับข้าวกัน จง
 แบ่งปันสู่กนกันให้ทั่วหน้ากัน แลจงคิดเหมือนพรจวมทองมของรวมได้กน
 อย่าชุกชอนอาหารกันแต่คนเดียว อย่ากินข้าวปลาอาหารให้หกบ่ากระสุม
 กระจาย แล้วให้ล้างเซตบาตร โอถวย โถจานชามทั้งหลาย เก็บงำควาใจให้
 เรียบร้อยตามททาง

๗๒. อาหารที่จะกินนั้น ต้องดูให้รู้ว่าถึงนึ่งมาก ถึงนทานชอบฉัน ควรจะเก็บถายมือเพดค่อไป แดของที่จะเก็บไว้นนก็จงอย่าไปลักดวงหทัย นวยเฮงมากนไม้ด

๗๓. ถึงทเบนเคนเก็บไว้ให้คนชอทาน ถึงคทจะเก็บไว้คนชางหน้าค่อไป ได้นาน ก็จงเลือกเก็บไว้เป็นเสียบยงกรัง ถึงโคทไม้ส้ส้าศญพอกศษยจะกน ไคกจงพากนกันเสียบ ทเบนเคนเจจทรามกให้ทานแกส้คจเคยรรจณานกันเสียบ เฮาบุญค่อไป ถึงนทเก็บนนจงดูแดให้ดี อย่าให้แมงหมากาไคฉกฉวยลัก ล้วงได้

วิธีการเล่าเรียน

๗๔. กนชางแสดวถางเซคบัคกจาดเก็บงาใจตามท จงออกมาบิตประตุ ให้มิด แดอย่าเทยจเคเรเวไปกฏูเห็นอไค เทยจพุดจาเฮฮาไมเข้าการ จงตั้งหน้า ชวนกันเล่าเรียนเขียนอ่านค่อไป

๗๕. การอ่านเขียนน ตามหน้าทโครหิตเขียนกเขียนไป ใครหิตอ่าน กอ่านไป ใครเรียนเลชกทำไป ใครเรียนชอมกเรียนไป แต่การสั่งจคอ่านน อย่าถูกลงจค้อย ๆ จากาหนดจคจกอยคชา ๆ จาไคค

๗๖. การอ่านเขียนเรียนเล่าเหตตาม ต้องฮาศัยมอกบคาค ความคองใจ ให้พรหมกัน ถ้าปากจาคาเมนมอกชคควหนงส้อไมถก ก็จจะจาคควหนงส้อไมได้ หรือจะถูคเคนลुकนงเขียนพดางเจนพดาง โดยไมคองใจเซนน ก็จจะรหนงส้อ ไมได้ จึงคองให้พรหมองคคองน การเขียนมอองค ๓ ถามอเขียน, ตากค, ใจส้งเกคจ่าไปค้อย, การอ่านมอองค ๕ ถ่าปากอ่าน, มอชคจ, ตากค, ใจกำหนดไปค้อย

๗๗. การเรียนวิชา ความเพียรเป็นหัวหน้า จึงจะเรียนรู้ได้ ถ้า
 ความเพียรน้อยแล้วเรียนไม่ ถึงรักไม่ได้วิชา อนึ่งธรรมดาเด็กปัญญา
 กน้อยอยแล้ว วิชาความเพียรกน้อยเขาดอย กนบวชวิชาเทศ ถาปัญญา
 ไม่สู้ดี ถาไม่เพียรไม่เป็นโรยงเรียนรู้ได้ คนมีปัญญาหนักถ้าไม่เพียร กนแต่
 ปัญญาเปล่า ๆ ใช้อะไรไม่ได้ (พระอาจารย์เจ้านายยกย่องคนมีความเพียร)
 จึงเป็นทให้เจ้าพเจ้าผู้รอยกรองเรื่องนเพมเทศคำสั่งไปออกว่า "ธรรมดาการ
 เล่าเรียนเป็นกิจเบองคน หรอกจจนแรก ต้องอาศัยเพียรเป็นใหญ่ ถ้าไม่ใช้
 ความเพียรแล้ว จะบ่อยกต่างดงการงานทงปวงทงไป จะสำเร็จกิจอย่างไร
 ได้"

๗๘. คนมีปัญญาแต่เกยจความนหน ถึงจะเรียนวิชาอะไรไว้ได้ ครน
 นานเขากตองทงวชานมเลย เพราะความเกยจความนหน มีได้เป็นแต่ร่างกาย
 คอเกิดอยู่ในต้นคานของมุนน จึงทำให้ไมม่ใจนำพางวิชาความรทเต่าเรียน
 ความไม่นำพาเกิดจนเมื่อใด กทงวชาทเรียนเมอนน การเล่าเรียนของคน
 เกยจความนหน เขาคดงักแต่ว่ากนคนนทาทานน แต่ทจริงกกนไม่ได กตบ
 ถูกนินทาใหญ่มากค่อไป

๗๙. ความเพียรนหน ทานแยกเป็น ๓ ประการ คือ
๑. เพียรแล้วทงเลย เรียกเพียรตงพ่าแถบ ไมม่ผลประโยชน์
 อมได้
  ๒. ความเพียรพร้อมดวยความตงใจนหน เรียกว่าเพียรอุปถัมภ
 นำใจ เปรียบเหมือนไม้จุนเต่าเรือไม่ให้เซ หรือเต่าเต่าหม้อ
 ค้าเรือไม่ให้ซุก

๓. ความเพียรพากัน ทำอยู่เต็มมือเป็นนอctrา เพียรนับว่าประเสริฐ
เรียกเพียรถ่ายน้ำไหล (คือขรรคมดาแม่น้ำใหญ่หนุนยอมไหล
หลงถงอยู่เป็นนคยไม่รู้จักเหือดแห้งขาดสายเลย)

๘๐. ผู้ใช้ความเพียรถ่ายน้ำไหลนั้น จะว่าเรียนสั่งใดก็ดลออกปดออก ไปร้อง
ร้องเห็นจริงจำได้แม่นยำไม่พดอมแพดม ความรู้ นั้น นับว่ารู้แท้ ความรู้
ที่บังคบให้ไรไหนทนหมายเอา คือให้รู้หนัก ๓ รู้ให้หนัก ๓ ไม่ให้รู้พดอม-
แพดม ๓ รู้ให้ถถวน ๓ รู้ถ่านจนล่อดแนม ๓ รู้ชยอน ๓ รู้แกม ๓ รู้เทาน
พอนบว่าเบนคนรู้ได้ ยังรู้คยไปออกคงน คือรู้หนัก ๓ รู้แกม ๓ รู้ล่อด ๓
รู้แนม ๓ รู้เดหิ ๓ รู้กต ๓ รู้ทง ๕ ตำน ๓ รู้การกศด ๓ รู้เทาทเขมคน ๓
รู้กตศตริ ๓

๘๑. ถ้าไปไหนมาไหนเห็นเขาทำการสั่งใดก็ดี ควรจดหมายรายงาน
บันทึกกำหนดจดจำใจตามท่วงทแยบคายสำคัญ เดให้ถถเขาทำล่อดแนมเขา
ความรู้คนมาได้คนให้ได้ อย่าล่อกแต่ว่าคยเป่ง่า ๆ แดอุมความรู้คนเองเลย

๘๒. การเรียนเลขอย่างสูงนนั้น ก็เป็นหมอดลคคองชะคาให้เข้าใจคง
เกณทบวงคองค้ำลชคา แดจางจนทรวงคนให้คองกน พฤษล่ชคเบน
ชค ราหุ กบพช ชยวาชเมษ องคารชยวาคกนช เดารชยวาคคตช

อาทคยชยวาคคมกกร วาจรูปคงน ทำเลขคณหารให้ถถจน แลว

ล่อบล่วนบุมปฐิทน ชบล่อบให้แนแท้ คงแกเรียนแเดจางคคนล่กนคคแเดว
คคกทกคน แลทายเขาให้คกรง ๆ คามจรง อย่าเห็นแกอามล่กานล่ ทาย
ประล่มประล่ให้เขาถากชางหมช

๘๓. ถ้าจะดูขนาดสัมพันธภาพ ให้เข้าใจดังนี้ ถ้าปีเดือนต่างตัวกันต้อง
 พยายามกัน ถ้ามีเดือนจะตายจากกัน ปีชายอยู่ห่าง ปีหญิงอยู่คาง เขาว่า
 หญิงชมเหงชาย จนถึงต้องหย่าร้างกัน แลดูพระเคราะห์ในนักษัตร ต้อง
 ทายคามคำวอฆ่าพูดนอกคำวาไป

๘๔. เป็นหมอยาหมอ ต้องสร้างสมหาตำรับตำราให้ครบครันทุกอย่าง
 ครอบจักรวาลไขแก้ไขโรคให้ถูกต้องได้ทุกอย่าง รักษาให้หายด้วยฝีมือเป็นที่เขา
 ชมเชยสรรเสริญ จะรักษาไข้โตกให้ต้องแท้แท้แก้ไขหายชนะเขาชัยให้เขา
 ตอว่า หมอคนไหนใครรักษาเซวคนใจหลายคนแล้ว อย่าเป็นอย่างหมอชอรักษา
 ลวงต่อเขาของเขาต้นบน เจ้ากตมารยาเช่นนั้นไมตรี รักษาให้เป็นบุญด้วย
 เป็นคุณแก่คนด้วย

๘๕. ถ้าเป็นพ่อค้าต้องเรียนเลขให้ชำนาญ ให้คิดกำไรต้นทุนของคุณ
 ขยายหารให้เข้าใจทางการค้าขายให้ถ่องแท้ ถ้าคิดของเป็นเศษนั้น ต้องเรียน
 เลขเกร็ดจงจะเข้าใจดี ถ้าหาไม่ต้นทุนหวนกำไรทุกหมดเช่นนั้น แม่เรือนเขา
 จะว่าดี

๘๖. ถ้าเป็นช่างทองต้องเรียนวชิลยศาสตร์ให้ชำนาญ ให้เข้าใจดีของ
 ไขหมั่นแฉกชหัดของ ๘ นาทอดมได้ให้หมดราคา แลเรียนทำสายสร้อย
 แหวนน้อย แหวนใหญ่ แหวนเรือนเทศ แหวนเรือนไทย แหวนรอบ แหวนกัน
 แลรูปพรรณ ๆ ทำปรีทประคิบพดอยน้อยใหญ่ให้โค้งงาม แลตั้งใจทำ
 ให้ดี อย่าเขยตบั้งเปลี่ยนทองเขา แลอย่าทำเบาช้อเอาทองเขาไว้เป็น
 ประโยชน์ชอขายไมตรี

๘๗. ถ้าเป็นเสมียนต้องหัดเขียนให้ดั่งเร็ว แลต้องเรียนกฎหมายให้
 รู้จักพรมศกตหลักไชย แลรู้แต่งบัตรหมายใบบัตรท้องตราให้รู้ด้านจน

๕. คำใดที่นางอาจารย์บอกให้สอนให้ จงตั้งใจจำไว้อย่างดี หมั่น
 ท่องบ่นตั้งจิตขยำให้จนใจทุกคำเข้า แต่คำศิษย์ไหว้ครมท
 คอขอ ๕ มากว่าคอยการปฏิบัตอาจารย์ นำไชนาณต่างดวย
 ซามเป็นคณนบเบบซอ ๕ ของดาตบนแตกใดกล่าวดใจในมาตกา
 ที ๘ ขงวาคอยขอบงคบมบแดงชาพเจ้า (ผู้กล่าวโบราณ
 ศักษาน) จงขอตกลดาวแดงทแปงกไมชวกนตงคอปน
 คอ ๖ ว่าขรรคมดาเกิดมาเป็นชายแดงคองหาความรู้ ได้ดวจ
 ได้ แต่ผู้มีวิชาความรู้ ถึงจะตกทุกข์ได้ยากสักครั้ง
 พนกรังกต กอข่าเพื่อเสียใจ คงจะมีเมเฮนคชชวยเบบแท้
 ทรพยงเงินพทของมรตกนบ ถ้าเป็นคนไมมวาดนำปกครอง
 ของเหต่านนภพตบจรอนตราชานไปหมด แต่จขาคความรู้แหละ
 จระตคตอไปจนตราบเท่าต้นชีวิตได้

ข้อ ๗. ประการหนึ่ง ให้รู้จักการล้มมาคารวะ และรู้จักสั่งตสั่งชว ๆ
 นนอย่าไปทำเข้า เหมือนนอย่างจะเดินเห็นลูกนงคอหน้าผู้หลกผู้ใหญ่ ให้รู้จัก
 นอบน้อมถ่อมตอ (คอรย่อหรือคตงานหลกห่างไกล)

๒. ผู้ใหญ่เดินมาอย่าเสียดแรงเดินแข่งหน้าไป (คนเขาจะคิดว่า
 ไม่รู้คำสั่งสอน)

๓. ผู้ใหญ่กำลังสนทนาปราศรัยกัน อยู่อย่าดอคค้ำแกงแยง ไคเดียง
 คอยฟังค เห็นวาชอไคผิดหรือสั่งสยจกคอยถามไคคอทหตง
 จิงเบบการตคประเพณโบราณ

๔. บรรดาเพื่อนฝูงทงหลายนบ อย่าทากรยาทหยาบพุดจาหกกหาญ
 คองคอยระวงรักษานาใจเพนกันใจจิงจระคบกนได้นาน ถ้า
 เพนพนเบบพาสชวราย กหตกลเจียงเสยหรือชยาคบกแดงกน

๓๒. ให้ดูเยงข้างเถด เมื่อยกตางบ้านาใจกระตางตดอ ครน
หมอบมาผดถ้อนให้รุจกสำเหนยกจำทำตามใดทุกอย่าง ใช้
ดูตจากหมอบเทาอย่างไรกทำได้

๓๓. จงคดถงคนเกา ๆ หรือเหลากอขอเรานน ททานเป็นคนคี่ ๆ
มาเป็นตจอย่างแตรกษาคระกุดเป็นค่น ให้ล้บคความคตอไป

๓๔. ถงดาษาภจนเงนทองนอยกตาม แต่อยาประพฤตชวสังหาร
ผลาญทรพยในสังทไซประโยชน จงรำพงให้มาก ๆ วัคทรพย
ให้มาก ๆ

๓๕. เมอไตเรยนภชามาแถมคความรุมากชนกค กออย่าดบหลูครู
บาอาจารย์หรือคคตอานคของลู่ครตวคความรุมากขอคนเดย

๓๖. จงตอจากกรรมขอเราทมาเกดเมอยุคน (ถดยุค) ถ้าไม่มี
คความรุพอแตรกไม่มีใครจะยำแกรง ถ่าโงเซตาคใช้เป็นบ่าง
ทาสหรือคขอทาการทหนกคจอย่างหล้บ ๆ ถนมาถนไป

๓๗. นนแระนคเรชนใหญ่่นอยทงหงกยทุก ๆ คน จงจำค้ำเรากถ่าถง
นไวคอย่าเดนเดอเดย ไคคความลู่จล้บายอยูกเพระผู้หลกผู้ใหญ่
พอแม่เลยงคูปกครของวัคษาคอก ถ่าหาตจทานเหลานนไม่
จระองเหมือนลู่กนคตูกกา จระเกดทุกชกยข้างหนานน จระห็น
หน้าไปพงใคร จงรำพงถงคจแตรกตข้างหน้าให้มาก ๆ

๓๘. ให้หมนอานคาลู่ภษคชงเป็นเคระองเคอสนใจ ถงค้ำพาถล้บ
นองนนคคอกกับพระจณยคจระจำได้ใจใจ

๓๙. พระอาจารย์ทานถงล้บไคจาจระเป็น ขาท่างเป็นบ่าง พระยานน
คองให้รุจกหน้าใจเจ้าชุนมุดนาย เพระเปรียมไคจาเหมือนไฟ

ลักษณะไฟนั้น ถ้าผู้ใดมีกง่ายก็จะเกิดใหม่บ้านเรือนตุกตาม
เผาผลาญเอา ถ้าเขาใจใช้ก็สำเร็จประโยชน์ของคนทุกอย่าง
(มีการหุงต้มเป็นต้น)

เตานันทานให้เด็กเรียนฟังบางอ่านบาง

๒๐. ยงมนทานอยู่เรื่องหนึ่ง ผู้แก่ผู้เฒ่าเจตตอ ๆ กันมาว่า มีเศรษฐี
คนหนึ่ง มงมเขาของเงินทองข้างมาผู้คนบ้างไพร่ไร่นาดำโท
มากมายเศรษฐีนั้นนภรรยา ๒ คน มีลูกชายคนละคน แต่ลูก
ภรรยาทั้งสองนั้นค้ออานาจนมาก คอยชมแห่งลูกเมียน้อยทุกวัน ๆ
ฝ่ายลูกเมียน้อยนั้นได้ความเดือดร้อนเจ็บชานาใจมาก แต่เป็น
คนมีความคิดหนึ่งไว้ในใจ ภายหลังไปอยู่จดหมั้นปฏิบศชตม
อาจารย์เข้าตำยครว มีได้ชานาทรร้อนใจ ถึงเวลาเรียนนักเรียน
ถึงเวลาทองบหนักทองบ้นไป ถึงเวลาการงานก็ทำไป ไม่ช้าไม่
นานก็รุ่งชานาคมนหนึ่งต่อหนึ่งหาคี เลขฆานาทแตกฉานพูดจา
อาจหาญถ้อยคำถ้านอนคี่ อายุได้ถึง ๑๕ ปีเท่านั้น ฝ่ายลูก
เมียหลวงนั้น ไม่ได้ร่าเรียนวิชาอะไร หนังสือก็อ่านไม่ออก
เป็นแค่คบเพื่อนเที่ยวเล่นทุกวัน ๆ ครั้นนานนานมาเศรษฐีบิดา
ตายลง ลูกเมียน้อยคนทอยู่คนเดียวจนตาตลกคคจะพองมรดก จึง
ตั้งสัจจงครวดคราพตั้งคั่งของผู้คนข้าไท มีมากน้อยเท่าใด
จตุจาทาบาญชพองคความมรดก ครั้นครระดากการชำระ ลูก
เมียหลวงหนักให้การไม่ถูกไม่รู้จะพูดจาอย่างไร ได้แต่หงซม
อยู่เท่านั้น ครั้นเขาชกตามหนักเขาก็เคอะ ๆ คะ ๆ ยอมแพ้

ยกรพยตั้งของให้แกเด็กเมียน้อยหมด เพราะเขาฉลาดกว่า
 ส่วนพวกเทยงหงพดตชคเซไปคกทุกขไคยากต่าง ๆ นนัะ
 นกเรยนทงหลาย สู้เจ้าจงจำได้ใจไว้ว่าเงินทองทงหลายนหม
 ถ้าใจแดงชนแต่ผาพนกายกแทบจะไม่มคตคองหนะ เพราะ
 เหตุพตจงว่าเงินทองนหมยกใจก่อนเกิด สู้เจ้าจงหาวิชาคองามรู้
 เดียก่อน ถามองชาแดงทรพยตั้งเงินทองนหมให้ตมาเทมา ถึง
 จะมคตรายคแพคองามรู้

๒๓. คำเปรียบแต่โบราณท่านว่าใจว่า คั้นมะขามนันทงตั้งทง
 ใหญ่แต่ไม่มีหนาม ชาวบ้านกพาคนคตพนคกถานไคตามดบาย
 ใจ แต่กอรก้านน เป็นไม้กตเตย ๆ แค่มหนามรอบคั้น คน
 จะสับพนคเกรงหนามไม่สู้จะเข้าไคถ ถึงคองเรากคต แม้นจะ
 คคทกขไคยากประการใด ถ้าไคราเรยนวิชาไว้ วิชาพนคอาจ
 เป็นไคคองบงคองไค (จิงว่าเรยนวิชาใจผือแดง) เปรียบเหมือน
 อสรพษคองนคเดยวเทานน มคคนเกรงกลตจมาก สู้เจ้าจงแต
 คคเกิด สู้คองทไมมพษตั้งนหม คคคค ไค ๆ คคองคองายชางมาเหลาน
 ไมมีไครเกรงกลตจเดย จับคองเทยมไคเทยมเกวยนเทยมรคคค
 ลากบรททุกขของหนักค่าง ๆ ไคคถางนามากมายตั้งนแต่เป็น
 คำสภาษคตสอนใจสู่เจ้าทงหลาย จะชอยคจขใจแต่เพียงน

คองไปนจะไครงบรคองจรโบราณคคกษา ซึ่งเป็นผ่ายบาดมาคองทายน

ใจเดยคองยตามตั้งเซบ เพราะไค้ระบุงอ้างมาในชางคั้นนแล้วจะไค้สรูปคองาม
 แดพรรณนาคองามเห็นคองามตำรของโบราณาจารย์ กับคองประโยชนของ
 โบราณคคกษาคองทคองค

ประ โยค	} ๒	} ๕ คัม	} จับฉลากประ โยคละ ๒ ตาน
๓			

”	๕	มังกตคตทปนบคน	”	”
---	---	---------------	---	---

”	๕	สารสังคห	”	”
---	---	----------	---	---

”	๖	มังกตคตทปนบคนปตาย	”	”
---	---	-------------------	---	---

”	๗	ปกมสำมนคปาสาทกาบคน	ตานหน้า
---	---	--------------------	---------

”	๘	วิสต์ทชมรรคบคน	”
---	---	----------------	---

”	๘	ปกมสำรคตทปนบคน	”
---	---	----------------	---

วจแปลน กต่างว่าแต่ก่อนประ โยค ๓ บางทกเลือกแปลเอกนิบาต ๓๕

ผูกนั้นแต่เวลานั้น ๆ ดูเหมือนไม่ใช่ฉลาก คือ ตั้งขประธานจะให้แปลคัมภีร์

โตหีบมา เปิดประ โยคละให้แปลตามแต่จะเลือกได้ ประ โยค } ๒ } ๕

เหมือนแปล ๓ ตานคตคตกัน แลตกต่างจากผูก ๆ นน กำหนดตงน เรียก

อังกา ๓ รวม ๓๒ ตาน ๒ อังกาเบม ๓ ผูก รวม ๒๕ ตานเพื่อเบมที่ตงเกิด

ในการนับผูกแต่คัมภีร์ กแต่การทบบรรยายเรื่องเรยน พระบาดนจะกล่าวให้

ตะเอียดพิศดารไม่คตคตได้ตงย เป็นเรื่องลชมคัมภีร์ภาพนพจตงเซปแตงช

เรยนไผพอเป็นทางคารการเตาเรยนเทานน บคนจะไดทวนกตบบรรยายตงย

โบราณคึกษาหนังสือไทย ออกเตกนชยตามอศโนมค ซึ่งเข้าใจตามในเรื่อง

พระรองเจ้าชงอางฉา พระรองเจ้าไตทารูปแม่อักษรไทยชนน ไม่ได้พิศดาร

เพราะคำขอมมอยูแต่ค คือแต่เตมกไตไซหนังสือขอม (ฮาคม) ภายหลัง

ชงคจวนบว่าหนังสือเตม (ไซคาบาส) หนังสืออนนไตแต่กชออกไป ๒ ทาง

คือขอมไทยอย่าง ๓ ขอมเขมรอย่าง ๓ (ช่าแม้น) ตามทปรากฏใช้กันอยู่

ทุกฉบับ ฝ่ายไทยกรมอักษรไทยใช้สำหรับภาษาไทยออกอย่าง ๓ จึงคงเป็นหนังสือ
 ที่ใช้ ๓ อย่าง คือหนังสือขอมबाट ๓ หนังสือขอมไทย ๓ หนังสืออักษรไทย ๓
 ตามซึ่งบัญญัติใช้กันมา พระอาจารย์เจ้ามแตงคัมภีร์จนตามณิ จังหวัด
 จะให้พดด้วงแก่กุดบุตรผู้เฒ่าเรียนถาจะมอบตำบการคองอกระวอชตามในหนังสือ
 จนตามณน กตองนบออักษร ขอมबाट เป็นครั้งที่ ๓ ตามคำวา "อักษร
 ขอมबाटคำสั่งทตพากยมน เตมมตงน นบออักษรขอมไทยเป็นครั้งที่ ๒
 ตามคำวา "อนนเป็นคำขอมแตคำพระอาจารย์เจ้าคตตแตงใจตงน กอนพระยา
 รวงเจ้า" นบออักษรไทยเป็นครั้งที่ ๓ ตามคำวา "แตพระอาจารย์เจ้าคตตแตง
 ใจตงน กอนพระยารวงเจ้าจึงทำรบออักษรไทยทงปอง" นบคारा จนตามณ
 เป็นครั้งที่ ๕ ตามคำมปรากฏในหนังสือจนตามณวา "จนตามณน พระโหรา
 ชบตเตมอยู่เมืองสโขทัย แต่งถวายเป็นคตงมเตจพระนารายณเป็นเจ้าตพบร
 นบคाराปถมกกาเป็นครั้งที่ ๕ ตวยเนอตอยกระทงความทกถาดน กเป็นวช
 จนตามณ ตวยการอ่าน นะโม กกา แตอักษรนำ, กตา, คอบ, กบคำ
 พยานทกถาดถงหนาทเตมยพ เรยนอักษรพากยตาง ๆ แด ไทยนับ ไทยตง
 อนเป็นคตของชองคจนตามณน แดชาทายวา "มูกตตอนตอณตขอมณจนตา"
 กตคความแปดไปนคाराชช จนตามณนเอง แดพระอาจารย์ของคนคเป็น
 นกปราชญ์พเคชกททงคณการ คคษา ชงแตงคाराชชนคตททางให้เป็นแบบเรยน
 ง่าย ๆ แดเป็นชนมตคคษาแทแเดเป็นคाराจก ๆ แทคตอย ถอยคำตงตอนแต
 วชเรยนเป็นคต แดนคปราชญ์ทงหลาย คจวชมคความคารชองทอนได้หลาย
 ประการททงานแเผการ คคษาคตยคाराชชนคต ชงตคมาเป็นควาไซคตน ๆ คชย ๆ
 พอแก่หูเตกใจเตกชอยางคตคตค วชเรยนชองทงานกตงนทงนคตค คคคคททชาน
 นะโม กช แดเชยน กกา คจวชกระคานคาคาโตกให้อานคากตอน กกา ถา

เขียนกังก้ออันถงเป็นลำดับไป แดในคำอ่านนพทุกมาตราเป็นข้อบังคับการเรียน
 แดคำสอนนักเรียนแรกผลหัดทงต้น ควรนับเป็นคาราพเค็ชอย่างซนคณคองยก
 ปดมมาตา ซงนบวาเป็นครงท ๖ น เป็นซนหัดกตุ้ศร ๒ จนตามถนเป็นหัดก
 ตุ้ศร ๓ ดิงน แดคาราพจะนบตาตบกนมาตามทนทกปราชญ์คารแกใจในอ๊กพระ
 วจนน กนบคาราพมุดบทบรวรพกจเป็นครงท ๗ แบบเรียนเรวกรมคักษาชการ
 เป็นครงท ๘ ซองคาราออกพระจรแบบส่อนอานทงหลาย ซงนบตาตบมาตงน
 นน กตามอศ โนมคทเขาใจได้ตามจรเตาเรียน ซงเคยคักษาตั้งเกศมาว่า
 ชรรมาคาราเรียนทงปวง ซงเป็นคาราเตมนน ย่อมเป็นคาราทสูงจาเป็น
 นกปราชญ์มูมชฺระในหนาทน จะคองหาซองจากคาราเกานน ถอนให้เบาให้ถน
 ใหงายเป็นชรรมาคตงคมกรมุดบาด นกปราชญ์ทงหลายกชวยกนอนุถดด้วย
 อุดสาหะแตงตงแกใจเป็นตาตบมามากหลายคมกรชนทุกท ด้วยเจตนาจะให้
 เป็นการง่ายแก่กตบศร ผู้จะเตาเรียนคักษาพอแกเงตาอายุในทุกจนน หนงส้อไทย
 กไชคาราแบบเรียนเรวทวไปมากแล้ว ด้วยเห็นผลว่าใน ๓ เดือนตงมานน
 ถ้าเด็กบปัญหาไม่เงวทรามก้อานออกเขียนได้ ถ้าจะเทียบกบคาราปฐมกกา
 ตามซงท่านพรวรณนาได้ ทซาพเจ้าซมว่าเป็นคาราเกาพเค็ชนน เด็กบางคนถก
 แต่มะโมไปคตอຍศวชาระนน ตง ๓ เดือนกม นแหะระวชคาราเรียนนน ซาพเจ้า
 รับรองได้ว่า จะคองมเวลาที่จะแกใจ ไปตามกาตงลัมยชงการงานอยู่เส่มอ ๆ
 โดยแท้ ถ้อยคำทงปวงทซาพเจ้าได้กต่างมาในโบราณคักษาน จะพปลงส
 คตาดเคตอนไปบ้างอย่างไรกต ขอประท่านอภัยโทษต่อท่านส้มาชกทงหลาย
 ดวย เพราะว่าการทพรวรณนาตงลัมยพันตาโกตคองมคตคองมเห็น เป็นการ
 จาเป็นทจะมทางบกพรอองยงเกิดเป็นชรรมา แต่จามูกตางนเป็นมูมคองม

ระตักถึงของเก่า ๆ มาก ซึ่งได้เคยมีคุณแก่ตนมาแล้ว แต่หวังใจได้ว่า
เรื่องโบราณศึกษานี้จะได้เปิดประตูประโยชน์ทางดารศอกการอ่านสัตว์ทั้งหลาย
ได้บ้าง

ประเสริฐอักษรนิตข้อย	ขออุณ ตรงเอย
เรียงระเบียบโบราณทูน	เก่าไซ้
สยามบรรพศาสตร์สุน	ทศก ษาฏ
ก่อนลับกลับเช็ดให้	เหตุแจ้งกาลนาน ๆ

(คัดจากหนังสือชราญาณ เต็ม ๕ มหี ๕ ร.ศ. ๓๓๕ หน้า ๒๓๖๘
และเต็ม ๕ ร.ศ. ๓๓๕ หน้า ๒๗๓๓)

ข้อใด แม้นข้าพเจ้าเห็นชอบด้วย ก็ขะยอมดัดแปลงตามไปง่าย ๆ ขอท่าน
ทั้งหลายจงได้ทราบความจริงในใจของข้าพเจ้าว่าซึ่งกล่าวมานี้ มิใช่แก้ง
ออกด้วยด้วยความมารยาสาโดย เป็นความจริงดังปฏิญาณทุกประการ

จะกล่าวด้วยดทชक्रम์ก่อน ด้วยจากบุตรซึ่งศึกษาเล่าเรียน
หนังสือไทยจะรวรรษา รวดรัดคน รุหยาบรัดละเอียด กออาศัยแกดทชक्रम์ก่อน
แต่อาศัยความเพียรแต่บัญญัติของบุตรนั้นประกอบด้วยเป็นสองประการ ก็
ดทชแต่อาศัยของครุณหมต่าง ๆ กัน บางครุณหมความรู้มากละเอียดดทช
แต่เป็นคนทวงความรู้ กตวศษยจะรเทาเทยมตมชม ความรู้จะแพร่หลายไป
เดี่ย คงจะไม่เป็นข้อจรรยจะมณูนบก่อนขยไป จงออมความรู้ไว้สอนแต่คน ๆ
หยาบ ๆ สอนไม่สิ้นเชิง

บางครุเป็นใจโงกเห็นแก่ดาก ก็ขยผู้ใดให้ลาภสักการะมาก ก็เบียดเผย
ความรู้สั่งสอนละเอียดดกวางขวางยงกวาศษยอน บางครุในลาภสักการะนั้น
ใจเป็นถดาง ๆ โงกไม่แรงกตันทก เขาแต่บัญญัติความเพียรของบุตรเป็น
ประมาณ มีใจอารรอบคอบทัวไปในศษยทงปวง ดงเมตตาดจตไม่คิดแก
บ่ดยการ แต่ด้าบากยากเห็นอยชุดล่าห้แคะโคจ ไซ่สั่งสอน แดร์ดตหย่อน
ผ่อนปรนให้สมควรแก่บัญญัติเทก ดงคาราสอนให้แบบบอย่างให้เดกรู้งาย
จางายแต่จหมันได้ลอบล่อนทวนคณปดายเมอง ๆ ครุซึ่งประกอบด้วยอชยาศัย
ใจละเอียด โอบอ้อมเซนนทกม ฝ่ายเด็กผู้เรียนแต่กมณต์ยสันตทานต่าง ๆ ไม่
เหมือนกัน ถ้าจะว่าโดยพาหุศษยาศัยของเดกแต่จ ชรรมตาเดกซึ่งจะมิใช่
สมครรทเรียนหนังสือ โดยด้าพงคณนหมนอยนทก ร้อยคนจะมสังกคณหนงก
หายาก เพราะใจเดกยังไม่มบัญญัติคดถงการหนากการทง มีแต่คคจะเดม

ไปเอง เหมือนเรื่องนยายเล่ากันมาว่า ท่านครูผู้หนึ่งเป็นที่ศาปาโมกข์
 อาจารย์ใหญ่ ดอนศิษย์ให้เล่าเรียนอยู่ในสำนักถาวรน้อย ศิษย์ผู้หนึ่งบัญญัติ
 เวลาเล่าเรียนอะไรก็จำไม่ได้ บัญญัติเขาเองไม่ฉ้อฉลแถมมั่นคงนัก แต่เป็นคน
 หมั่นในการปฏิบัติครู ท่านอาจารย์มีความเอ็นดู อยากจะให้เด็กผู้นั้นเกิดความ
 ฉลาดจะได้เจริญในการเล่าเรียน อาจารย์หมั่นพูดจาแนะนำอยู่เสมอ
 จนหนึ่งเด็กนั้นไปเข้ากับเพื่อนศิษย์ด้วยกันหลายคน ครั้นกลับมาครูดังตาม
 เด็กนั้นว่าฉันเจ้าไปเข้าไหนเห็นอะไรบ้าง เด็กนั้นบอกว่าข้าพเจ้าได้เห็นหนึ่งเห็น
 คือห้อง ครูดังถามว่าเห็นรูปพรรณสัณฐานมันเหมือนกับอะไร ศิษย์นั้น
 ตอบว่าเห็นเหมือนหงอนไก่ ครูได้ฟังก็ตั้งใจว่าเด็กคนนั้น คอยมันบัญญัติ
 ฉลาดขึ้นแล้ว จึงตั้งเกศประจักษ์หนึ่งเห็นหนึ่งเห็นหนึ่งเห็นหนึ่งเห็นหนึ่งเห็น
 เขาเดินไปได้อย่างหนักแน่น ครูก็ยกยอสรรเสริญชมศิษย์นั้นต่าง ๆ ศิษย์
 นั้นได้หน้าตาเพราะครูสรรเสริญยกยอ จึงกำหนดใจว่าเราคอยแก้ครู
 ว่าเหมือนหงอนไก่ ครูชอบครูชมสรรเสริญ จนหนึ่งเด็กนั้นไปเข้ากับเพื่อน
 ศิษย์คนอื่น ครั้นกลับมาครูดังตามว่า ข้าพเจ้าไปเข้าไหนพบอะไรบ้าง เด็กนั้นตอบ
 ว่าข้าพเจ้าไปเดินดูเห็นข้างกลางป่าข้างหนึ่ง ครูดังถามว่าข้างนั้นมันเหมือน
 อะไร เด็กตอบว่าเหมือนกับหงอนไก่ ครูจึงนึกว่าชะรอยเด็กนั้นจะตั้งเกศ
 เขาตั้งวงข้างกลางป่าข้างหนึ่งเห็นหนึ่งเห็นหนึ่งเห็นหนึ่งเห็นหนึ่งเห็น
 นั้นอยู่ จนหนึ่งเขาบ้านเขาเชิญอาจารย์ไปเลี้ยงชาวป่ายาต เด็กนั้นไปกับครู
 ด้วย ครั้นกลับมาครูดังตามว่า ฉันเจ้าไปกับเขา ชาวบ้านนั้นเขาเลี้ยงอะไร
 เจ้าบ้าง เด็กตอบว่าฉันเขาเลี้ยงชาวป่ายาต ข้าพเจ้าได้กินชาวป่ายาต ครู
 ดังถามว่า ชาวป่ายาตมันเหมือนกับอะไร ศิษย์ตอบว่าชาวป่ายาตเหมือนกับ
 หงอนไก่ ครูได้ฟังก็ตั้งใจว่า คิดว่าเด็กนั้นเร้าคึกคักความฉลาด

ขบ่าง มรุกคกอยู่ในชาตธรรมตาของเขานนเอง เห็นจะกำหนดใจว่า ช่ง
 ตอบแก้เราจาเหมือนหงอนโก่ คำนเราชมเราสรรเสริญก็เอามาใช้ตอบเรา
 ราวไป แดจจรรณบัญญัติซึ่งจะรจาหงอนโก่มน้อย่างไรนเห็นจะไม่มีแก้
 เตกนเสย ครกทอตอด้วยในการทจะสอนเตกนนคชไป เรองนเป็นนยายขรณ
 แม่นตงในกาลททจวนน เตกทมบัญญัติทมมตงเชนนนทกมแน

ครังเมอแรกตงโรงสกุตหลวง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้มครุสอน
 หนังสือไทยในบ่อกจกจกจก ศักราช ๑๒๓๕ นน เตกบุตรหม่อมราชวงศ์
 ชำราชากร ช่งมาเมกหัดเป็นททหารมหาดเตกอยู่ ทเป็นชนเตกขงเตกอยู่น
 โปรดเกล้า ให้มาเรียนหนังสือไทยในโรงสกุตหลวง เจาพนักงานตั้งเตก
 เข้ามาเรียนมากคด้วยกน เตกผู้หนังสือนายเจก อายุ ๑๕ ปี เป็นบุตรหม่อม
 ราชวงศ์ เรียนนะโมมาตัก ๗ จักจำไม่ได้ ครุของตคตอนให้เตาแคว้นตะ
 ล้องอักษรสามอักษร จนนจาใครงชนพรงนครุจะให้เตาคือไปอกกตมของ
 เตาเต็มโตอขแต่อักษรหนังสืออักษรบาง คอชชาเตาของเกาอก แต่
 ทบทจนอชยข่างนหลายครัง ครุจจวณะโมไม้โตกทาเนาเตค ให้เตา กข คอไป
 นายเจกกเป็นเชนนนอชแต่เพยรสอนมาประมาณสัก ๖ เดือน ๗ เดือนก็จาอะไร
 ไม้ได้ ครุให้หัดบพนวมอนนงเตาคอกนบไม้ตูกประดมไม้ตูกว่าไป ครุเห็นจะ
 เป็นความลำบากทงผู้สอนผู้เรียนนกรวดราไปไมใครจะโตสอน นายเจกกเตย
 ตกเป็นคณไม่รู้หนังสือไทย บคนักโตสังกตบไปฉกเป็นททหารบันแฉจ นายเจก
 นกสงวร จจะนบจา เป็น น้าเบอร์จวน ทหนังสือ นายชางชนค้ำในการเจ้าเรียน
 ทโรงสกุต เตกทบัญญัติใดคเเนาทมมทกมมาก แต่จาเป็นท ๒ ท ๓ ท ๔
 ของนายเจก พอเจ้าเรียนโตถึงกระหมกมานจนนทกจจาจะรู ความทรวกจก
 เขาเป็นรุกไม้ได้ ช่งชกเรองราวมาเตาทงน เพอจะให้ทาทงหลายทราว

ชัดในชาตธรรมตาบัญญัติของกุตบุตรมีหลายอย่างต่าง ๆ กันฉะนี้ ในการ
 เตาเรียนจะวรรคเรณน อาศัยประกอบพร้อม ๒ อย่าง ครุความรัดมอบาย
 ฤตาคหมนส์อนหนง เดกบัญญัติคความหมนไมเกยจครานไมมอนครายหนง
 ถาพร้อมทงสองประการนคเป็นถารตมบรรณแนไมตองสังสัย อนงถารตม
 เดกนยาก ไมเหมอนสอณผูใหญ่ ตองตงพกตอาญาใหแข็งแรง ใหเดกเกรง
 กตงใหจงมาก อยาเตนเตาะและสอเตยนใหเดกคหมนไคจะไมเกรงกตง
 ถาตงจนเดกคหมนเสยไคเดกเดกเสยการทงเรอง อนงครุญจะสอณนทตองเป็น
 ผูมอชฌาตย อญโถมผอนปรนตามชาติสกุลของเดก ไมคจรหยาบช่า กอยา
 ตางถาถาเกนหยาบคายใหเป็นทช่าใจเดก ถาไมคความผดกทำอาญาคหรือมค
 ตามอาญาควิตถวาคาหยาบคาย ตองจวเดกทเป็นเชอจงคังคังผาผด นกรก
 ชาติตระกุตโดยมาก ถากระทบกระเทียบคด้วยหยาบคายคด้วยกายหรือจวจานก
 กจะชกกระอิตระฮาที่ชกชยไป ทเดกสันทานโพไรใจหยาบ ตองจวอาญา
 หยาบคายจจจะตงใจนทกม ครผู้สอณตองผอนปรนโดยแยบคายให้ส่มควร
 ในชบฉนสอณเดกนเป็นถารยาก คด้วยความทจะกคชชมช้และจะยอยกมารุงใจ
 เดก จะสอณคด้วยเรองไคกตองแคะไคขแจงให้แจ่มกระจาง อนงกะให้เตาให้
 เชยนคอนไคที่อนไค กตองใส่สอบให้ไคแมนยาแถง จงให้เตาคอเติมไป
 เป็นระยะ ๆ กะพอให้คจรแกบบัญญัติเดก หนงสอไทยนคตองสอณให้เรียน
 นระไมกอนบงคบบให้เตาให้จ่าไค แถงให้นบสัระ ๒๐ ให้เขาใจเสยงสันทเสยง
 ยาง ถาไมจว่าชงให้เตานะโมนประสังคชะไร ถาไมจว่าประสังคจะให้รุจกสัระ ๒๐
 คอ ฮา แ ไ โ ภา ะ ถาไมจว่าประสังค
 จะให้รุจกสัระ ๒๐ ทำไมจจไม่ให้เตาแต่จ่าเพาะ ฮา ะ ๑ ๓ ๑ ๑ ะ
 เกณฑให้เตานะโมนพุทช่ายะตงช้ด้วยทำไมเตา แถงจวอนเป็นตทชของนท

กับตัวเนียงภาษามคธ ภาษาสังสกฤตควรใช้ไต่ทั้ง ๒๐ ตัวเนียง ภาษายาม
 ยกแต่ ฤ ฎ ฌ ฏ ภา สัตถ์ นอกนั้นเป็นเสียงภาษายามไต่ทั้งต้น ตามว่า
 ในจำนวนสระนั้นจะสอนให้รู้อย่างไรบ้าง แก้วว่า สอนสระต้องสอนให้รู้จักแบ่ง
 สระเป็นเสียงต้นพวกหนึ่ง เสียงยาวพวกหนึ่ง สระ ฤ ฎ ฌ ฏ ภา ะ ๘ ตัว
 นเสียงต้นมาตราเดียว เรียกว่าสระแฉะเรียกว่า สหฤด้วย เพราะเป็นสระเสียง
 เร็วเสียงเบา สระ ๑๕ คือ อา ฤ ฎ ฌ ฏ ใ ไ ใ ใ นี้ตัวเนียงยาวๆ
 มาตราเรียกว่าทมะฤเทยนมะ แฉะเรียกว่าครด้วย เพราะเป็นสระเสียงช้า
 เสียงหนัก สระ ๗ คือ เป็นสองทางอยู่ของวิ โดยละเอียด คือว่าในคำไทยนั้น
 ตัวเนียงแม่ ก กา กับแม่ กน พ้องกันอยู่ เหมือนก้ามขอ บาบก้าม บาบกรรม
 ทำงานการ พระขาม พระขรม เช่นนกาทา แม่ ก กา เป็นวิสัศเป็น
 สหฤ กรรม ขรม แม่กนเป็นทมะเป็นครูตัวเนียงเดียวกัน แต่ลักษณะแฉะขอ
 ต่างกันอยู่อย่างนี้ ไม่แยกไม่ช โทท โทนเด็กจะใคร่ ผู้ซึ่งจะเป็นครู ต้องตั้ง
 จิตเมตตาการุญจงมาก กุศลบุตรผู้เรียนจะได้มีความฉลาดดั่งมบูรณ์ ในวิชาคุณ
 อธิบายด้วยสระอันเป็นทอนตนจบเพียงน

-จบปฐมปริจเฉท-

เมื่อเด็กผู้เรียน เรียนนะโมจำได้แม่นยำชำนาญแล้ว เข้าใจในระบอบ
 สระซกเจมตแฉะ ครุจึงดนม ก ข ค่อยไปฯ ตามว่าตั้งแต่ ก จน ๘ ๕๕
 คือ จะเรียกชื่ออย่างไร แก้วว่า ถ้าจะเรียกตามภาษาไทย ก็เรียกกันว่า
 ศอหงส์อบาง เรียกว่าศอ ก ข บาง ถ้าจะเรียกให้เบ็ดหลกเป็นฐาน
 กคของอาศัยคำมคธมาใช้เป็นชื่อ ทศอ ก ข ดจนควรเรียกว่า "พยัญชนะ"
 หมดสระไปอยู่ด้วยควรเรียกว่า "อักษร" ๗ ตามว่า พยัญชนะแต่อักษร ๒
 ความเป็นภาษามคธจะแปลเป็นความภาษาไทยว่าอะไร แก้วว่า พยัญชนะ แปล

พอจับเสียงภาษาไทยพูดกัน ตัวหนังสือไทยเต็มเห็นจะมีแต่ ๒๘ อักษร คือ

ก ข ค ง จ ฉ ช ซ ด ต ถ ท น บ ป ผ ฝ พ ฟ ม ย
ร ล ว ส ห อ ฮ แทน พอใช้กับภาษาไทยแท้ได้จริง

ครั้นภายหลังสืบ ๆ มา บ้านเมืองเจริญสมบรณ์มากจน นักปราชญ์
ฝ่ายจีนตกใจวูบว้างตามคชแถมภาษาต่าง ๆ กมมากจน ท่านจึงเห็นพร้อมใจมาก
ด้วยกันว่า การที่จะใช้หนังสือ มิใช่จำเพาะแต่ความภาษาไทยอย่างเดียว

ขอความล่งล่งสำคัญ จะต้องใช้ภาษามคชแถมภาษาตั้งล่งล่งทุกม คำทก
นักปราชญ์คิดกาพยักถอน จะใช้พากย์ภาษาอื่น ๆ กม จำต้องคิดตัวอักษร
เต็มใน "ก ข" เข้าอีก ให้พอรับรองแก่ภาษาอื่น ๆ ท่านเห็นพร้อมกันอย่างน

จึงได้เติมตัว จ ค ช เข้าในคตอน ก เป็นเจ็ดตัวจน เต็มตัว "ฉ ญ" ใน
คตอน จ เต็ม ฉ ญ รุ ฎ ฌ ฌ ออกจากคตอนหนึ่ง เต็มตัว ข ในคตอน ด ต เต็ม
คอง ฎ ในคตอน ๒ เต็มตัว ศ ษ พ ในคตอน ย รวมทเติมภายหลัง จ ค ช ฌ

ญ ฉ ญ รุ ฎ ฌ ฌ ข ฎ ศ ษ พ ๓๖ อักษร บรรจบกับตัวเต็มเป็น ๔๕ ตัว
แต่การเพิ่มเต็มมน จะเป็นตรงเดี่ยวหรือหลายครั้งก็ไม่ทราบแน่ แลอักษรที่
เพิ่มเติมจนจนหลังมน บางอาจารย์ยกบงคับขาตว่าจำเพาะให้ใช้แต่คำภาษา

มคชกับตั้งล่งล่ง คำภาษาสยามไม่ให้ใช้ บางอาจารย์ค้านว่าซึ่งจะบงคับ
เป็นคำชาติเช่นนั้นไม่ได้ ต้องใช้เจือปนกันไป คองที่ยกได้ชาติ คำไทยไม่ต้อง
ใช้ถึงเลยกมจริง พอชคองได้ คองตัว ฉ ญ ฉ ญ รุ ฎ ฌ ฌ ศ ษ พ เหล่า

ภาษาไทยไม่ต้องใช้ ในลททครุหนึ่งมบงคับขาตว่า ศ สำหรับคำ มคช ษ
สำหรับตั้งล่งล่ง ล สำหรับคำไทย ท่านว่าอย่างนก็เป็นคำมุดคแต่จำง่ายด้วย
แถมท่านทคหนังสือตั้งล่งล่งล่งครุเต็ม ท่านดูเข้าใจชำนาญ ท่านค้านว่าลทท

มนจะถอเขาเป็นแท้ไม่ได้ ในคัมภรตั้งล่งล่งล่งเต็ม ท่านกมคองอักษรทั้งด้าม

เพราะมีสำเนียงแต่ต้นมูฐฐานที่เกิด เสียงคงจนผิดกันทั้งสาม ด้ ดังเช่น ค ฌ ม
เสียงคงจนคาดเรียกว่าแต่ตาตช สำเนียงคล้ายคจ ชคจ ษ มีเสียงเกิดแต่คนจน
กับเหงอกคางเพดาด เรียกว่ามรชช สำเนียงหนักคล้ายคจ ช เสียงไทย แต่
ไม่เหมือนที่เคย คจ ด้ มีเสียงเกิดแต่รายพ่น เรียกว่าทนคช สำเนียงสูง
เช่น ด้ ตามธรรมเนียม ทานจาดงนกกชอบกตลกชงคชอยู่ คำมคชใช้ ค
ใช้ ษ ก็มี เหมือนอย่าง "ทาช" "โทษ" "ภาษา" "ภษา" เป็นต้น
คำมคชว่าอค์คะ เป็นสังสกฤตใช้ว่าอค์วะ, อค์จา, กห่าเป็นอค์วะ, อค์จา
ษา ไม่ ยังคงเป็น ค อยู่ ๗ ขนงมผู้กจาดคคคานว่าแบบบังคับ ด้ สามใน
จนตามฉนหมกเคตจนคจาดอยู่ จะถือเอาเป็นแน่ไม่ได้ ๗ ทานมูทไตตชอบก
คมภรสังสกฤตเต็ม ทานว่าแบบบังคับ ด้ สามในจนตามฉนทานกคคคชามา
แต่สังสกฤตเต็ม ก็ไม่คล้ายกันมากนัก พอจะเอาเป็นแบบได้ ใช้กันมาหลาย
ชวอายุคนแล้ว จะคคคานเตี้ยกยาก ฝ่าย ๗ ขา ๗ ผู้เรียบเรียงคความนเป็น
คนหูสั้นคาสั้น ไม่ทราบจ่าอย่างไรเป็นแน่ แต่เห็นอยู่อย่างหนึ่ง ว่าในการ
รูกษรณ จะจ่าสุดจ่าจบอยู่เพียงใครกจ่าไม่ได้ ไม่ควรจจะจจาท ไค้แย้งให้
เกิดปฏุมะแก่กันให้เช่นคความร้อใจในไซ้เหตุ แต่คความคคคความชอบใจของ
ช่าพเจานจ่าจะไซ้คำไทย ก็เขียนให้ถูกตามภาษาไทย คำมคชสังสกฤตก็
ให้ถูกตามมคชแต่สังสกฤต จะไซ้คำภาษาใดก็เขียนให้ถูกตามภาษานั้น ก็
เป็นการดีการชอบในเรื่องไซ้หนึ่งถือ ๗ ทานว่าใน "ช ช" "ค ค ฌ"
"ช ฌ" "ญ ษ" "ฐ ฐ ฐ ท ฌ ฌ" "ค ค ฌ ท ฌ" "พ ภ"
"ต พ" "ค ษ ด้" เหล่านทำไม่จจไม่มชอเรียกให้ต่างกัน เห็นเรียก
แปดกกันแต่ "คค" "ชบ" "ด้ต" สามคจแทน นอกนทำไม่ไม่มชอ

เรียกให้แปลก เด็กจะได้จำง่าย แก้วแต่เดิมเมื่อบัญญัติตัว ก ข ใช้นั้น
 ในชั้นแรก เดียงแปลก ๆ ไม่มีตัวขา ท่านจึงจะได้ตั้งชื่อสำหรับเรียก
 นกปราชญ์ท่านเพิ่มเติมอักษรชนภายหลัง ท่านก็เพ่งต่อความอ่อน ตงใจ
 แต่จะสอนให้รู้ว่าตัวนั้นสำหรับกับคำนั้น ๆ การที่จะคิดตั้งชื่อให้เรียกตัวอักษร
 ท่านจึงหาได้คิดไม่ ท่านก็เห็นจะได้ใจว่าไม่เป็นการสำคัญ ๆ ในเรื่องคิดชื่อ
 ตัวอักษรนั้น ข้าพเจ้าก็เห็นว่าชาวไทยเราจนคำพูด ต้องเอาชื่อหอยมาให้ชื่อ
 อักษรคือเรียกว่า ก พนกย ญ ย่องเซง ต กวางเหมง น เทยพต้น
 เป็นต้น ดูน่าสังเวช ข้าพเจ้าจึงคิดชื่อขึ้นสอนนักเรียนในโรงตั้งกลดหลวง ว่า
 ข ขัดข้อง ฉ อังกฤษ ค คัด ค กั้นรูา ฆ ฆะมัง ช ช้อ ฉ ฉาน
 ฉ ฉชาติ ฉ ฉะฉา ฉ รกชัต ฐ ฐันฐาน ท บินทบาท ฒ จำเวญ
 ฒ คุณ ต เศษะ ต ตรา ถ ถถ ท ทาน ฑ ฑอน น นิด พ พด
 ภ ภกศร ษ ษนยถ ร โรค ล ลลลล พ จักรวาท ตั้งชื่อไว้เพื่อจะ
 สอนเด็กให้ออกชื่อตัวสะกดได้ง่าย ทไม่มีตัวพองไม้ของตั้งชื่อ แบบนมใช้แบบ
 แบบขงคย เมื่อท่านผู้ใดเห็นชอบจะதாகตาม ทท่านไม่เห็นชอบก็ไม่ต้อง
 รับท่านโทษ อย่าเพื่อเหมาเอาว่าอูตรหรือฟังชานเลย เพราะคิดชนทงนดอย
 หองจะให้เด็กรู้ง่าย เป็นเจตนาฝ่ายกุศล ข้าพเจ้าคิดว่าจะได้บุญบ้างเล็กน้อย
 เมื่อจะมีได้กทำเนา ขอแต่อย่าให้ต้องตเคยนเลย.

-จบปริกเฉจที่ ๒ เท่านั้น-

